

Małgorzata Szymocha

Przedsiębiorczość bez tajemnic

**Program zajęć edukacyjnych z przedmiotu
podstawy przedsiębiorczości
dla liceów, techników i zasadniczych szkół
zawodowych**

(IV etap edukacyjny)

zakres podstawowy

Spis treści

Realizacja programu.....	3
Efekty kształcenia w obszarze podstaw przedsiębiorczości.....	8
Metody osiągnięcia efektów kształcenia.....	9
Potwierdzanie osiągnięcia efektów kształcenia	12
Ewaluacja ucznia i nauczyciela.....	18
Program zajęć edukacyjnych „Podstawy przedsiębiorczości”	19
Literatura	58

Realizacja programu

Program nauczania „Podstawy przedsiębiorczości” opracowano zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego (*Rozporządzenie MEN z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 15.I.2009r., nr 4, poz. 17).

Program składa się z następujących części:

1. Efekty kształcenia w obszarze „Podstawy przedsiębiorczości”.
2. Metody osiągnięcia efektów kształcenia.
3. Potwierdzanie osiągnięcia efektów kształcenia.
4. Ewaluacja ucznia i nauczyciela.
5. Program zajęć edukacyjnych.
6. Literatura, źródła internetowe, szkolenia na CD.

Cytując za ustawą: po ukończeniu szkoły podstawowej uczeń kontynuuje kształcenie ogólne na III i IV etapie edukacyjnym. III etap edukacyjny realizowany jest w gimnazjum, zaś IV etap edukacyjny realizowany jest w szkole ponadgimnazjalnej. Kształcenie ogólne na III i IV etapie edukacyjnym, choć realizowane w 2 różnych szkołach, tworzy programowo spójną całość i stanowi fundament wykształcenia, umożliwiając zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich późniejsze doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces kształcenia się przez całe życie.

Cele kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym to:

- przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk,
- zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów,
- kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym należą:

- czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa,
- myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym,
- myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa,
- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie,
- umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
- umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji,
- umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się,

- umiejętność pracy zespołowej.

Program podstaw przedsiębiorczości dla IV etapu edukacyjnego obejmuje tylko zakres podstawowy, realizowany w wymiarze 60 godzin.

Cele kształcenia – wymagania ogólne wynikające z rozporządzenia to:

1. Komunikacja i podejmowanie decyzji.

Uczeń wykorzystuje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej; podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne.

2. Gospodarka i przedsiębiorstwo.

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa i sporządza prosty biznesplan; charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce; analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski; rozróżnia i porównuje formy inwestowania i wynikające z nich ryzyko.

3. Planowanie i kariera zawodowa.

Uczeń opisuje mocne strony swojej osobowości; analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych.

4. Zasady etyczne.

Uczeń wyjaśnia zasady etyczne w biznesie i w relacjach pracownik – pracodawca, potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe to:

1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń:

- przedstawia cechy, jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza,
- rozpoznaje zachowania asertywne, uległe i agresywne; odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej,
- rozpoznaje mocne i słabe strony własnej osobowości; odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej,
- charakteryzuje swoje role społeczne i typowe dla nich zachowania,
- zna korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie,
- analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która zgodnie z zasadami etyki odniosła sukces w życiu zawodowym,
- podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach, i ocenia skutki własnych działań,
- stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska,
- przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu, pracownika, konsumenta,
- zna prawa konsumenta oraz wymienia instytucje stojące na ich straży; przedstawia zasady składania reklamacji w przypadku niezgodności towaru z umową,
- odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżniając je od elementów perswazyjnych; wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów.

2. Rynek – cechy i funkcje. Uczeń:

- charakteryzuje społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin,
- rozróżnia czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja) i wyjaśnia ich znaczenie w różnych dziedzinach gospodarki,
- wymienia podstawowe cechy, funkcje i rodzaje rynków,
- wyjaśnia okръny obieg pieniądza w gospodarce rynkowej,
- omawia transformację gospodarki Polski po 1989 r.,
- charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż,
- wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach.

3. Instytucje rynkowe. Uczeń:

- rozróżnia formy i funkcje pieniądza,
- wyjaśnia funkcję, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych, fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne,
- oblicza procent od kredytu i lokaty bankowej, ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie,
- wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełdy papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie,
- wskazuje różnicę między różnymi rodzajami papierów wartościowych,
- wymienia podstawowe wskaźniki giełdowe i wyjaśnia ich wagę w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie,
- rozróżnia formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania,
- oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie,
- charakteryzuje system emerytalny w Polsce i wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową a wysokością emerytury,
- analizuje oferty banków, funduszy inwestycyjnych, firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych.

4. Państwo, gospodarka. Uczeń:

- wymienia i charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa,
- opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego,
- przedstawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę,
- wymienia źródła dochodów i rodzaje wydatków państwa,
- wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę,
- charakteryzuje narzędzia polityki pieniężnej,
- identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji,
- wyjaśnia wpływ kursu waluty na gospodarkę i handel zagraniczny,
- charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce,
- wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski,
- wskazuje największe centra finansowe i gospodarcze na świecie,
- ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji.

5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:

- charakteryzuje otoczenie, w którym działa przedsiębiorstwo,

- omawia cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji,
- sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie,
- rozróżnia podstawowe formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstwa,
- opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa,
- omawia zasady pracy zespołowej i wyjaśnia, na czym polegają role lidera i wykonawcy; omawia cechy dobrego kierownika zespołu,
- identyfikuje i analizuje konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązania, szczególnie w drodze negocjacji,
- omawia etapy realizacji projektu oraz planuje działania zmierzające do jego realizacji,
- charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym,
- charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa.

6. Rynek pracy. Uczeń:

- omawia mierniki i skutki bezrobocia dla gospodarki oraz sposoby walki z bezrobociem,
- wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka,
- analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim,
- wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje,
- rozróżnia sposoby zatrudnienia pracownika i interpretuje podstawowe przepisy *Kodeksu pracy*, w tym obowiązki i uprawnienia pracownika i pracodawcy,
- sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy,
- przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych,
- charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto; wypełnia deklarację podatkową PIT, opierając się na przykładowych danych,
- rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w roli pracodawcy i pracownika; wyjaśnia zjawisko mobbingu w miejscu pracy oraz przedstawia sposoby przeciwdziałania.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych mówi, że celem edukacji w zasadniczej szkole zawodowej jest przygotowanie uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych, a także, jak w przypadku innych typów szkół, do pracy i życia w warunkach współczesnego świata. Poza kształceniem zawodowym zasadnicza szkoła zawodowa ma za zadanie wyposażyć uczniów w odpowiedni zasób wiedzy ogólnej, która stanowi fundament wykształcenia, umożliwiając zdobycie podczas dalszej nauki zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich późniejsze doskonalenie lub modyfikowanie. Kształcenie ogólne w gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej, w tym także w zasadniczej szkole zawodowej, otwiera proces kształcenia się przez całe życie.

Cele kształcenia ogólnego w zasadniczej szkole zawodowej to:

- przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk,
- zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów,
- kształtowanie postaw uczniów warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego w zasadniczej szkole zawodowej należą:

- czytanie – umiejętność zrozumienia, wykorzystania i refleksyjnego przetworzenia tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa,
- myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym,
- myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody lub społeczeństwa,
- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych,
- umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi,
- umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji,
- umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się,
- umiejętność pracy zespołowej.

W zasadniczej szkole zawodowej kontynuowane jest kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałości o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów. Wypełnianie tego zadania należy do obowiązków każdego nauczyciela. Ważnym zadaniem zasadniczej szkoły zawodowej jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z wykorzystaniem technologii informacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów.

Dla szkół zawodowych obowiązuje podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, dla przedmiotu podstawy przedsiębiorczości dla IV etapu edukacyjnego.

Efekty kształcenia w obszarze podstaw przedsiębiorczości

Tabela nr 1 Opis efektów kształcenia dla przedmiotu podstawy przedsiębiorczości

Efekt kształcenia	Opis efektów kształcenia w zakresie wiedzy
Efekt kształcenia 1	Znajomość różnych instytucji społecznych i ich elementów w skali kraju i świata.
Efekt kształcenia 2	Znajomość rodzajów więzi społecznych i rządzących nimi prawidłowości.
Efekt kształcenia 3	Znajomość technik pozyskiwania danych pozwalających opisywać struktury i instytucje społeczne oraz procesy w nich i między nimi zachodzące.
Efekt kształcenia	Opis efektów kształcenia w zakresie umiejętności
Efekt kształcenia 4	Zdolność dostrzegania, dokonywania obserwacji i interpretacji zjawisk społecznych rozmaitej natury.
Efekt kształcenia 5	Umiejętność wykorzystania wiedzy teoretycznej do opisu i analizowania konkretnych procesów i zjawisk.
Efekt kształcenia 6	Znajomość przyczyn przebiegu konkretnych procesów i zjawisk społecznych.
Efekt kształcenia 7	Umiejętność posługiwania się konkretnymi normami i regułami (w tym etycznymi).
Efekt kształcenia 8	Umiejętność wykorzystania wiedzy w praktycznym działaniu.
Efekt kształcenia 9	Umiejętność przewidywania ludzkich zachowań, analizowania ich motywów oraz społecznych konsekwencji.
Efekt kształcenia 10	Umiejętność korzystania ze środków oddanych do dyspozycji w celu wykonania typowych zadań zawodowych.
Efekt kształcenia	Opis efektów kształcenia w zakresie kompetencji personalnych i społecznych
Efekt kształcenia 11	Umiejętność uczestniczenia w zespołach i organizacjach realizujących cele społeczne.
Efekt kształcenia 12	Umiejętność komunikowania się z otoczeniem i przekazywanie wiedzy na temat działalności społecznej.
Efekt kształcenia 13	Zdolność uzupełniania i doskonalenia zdobytej wiedzy i umiejętności.

Metody osiągnięcia efektów kształcenia

Zmieniająca się sytuacja w polskiej oświacie, położenie nacisku na efekty kształcenia wymuszają niejako stosowanie aktywnych metod nauczania. Dobór metod nauczania w świetle efektów kształcenia wskazuje na korzystanie przede wszystkim z nowoczesnych metod aktywizujących, gdyż dzięki nim uczeń w procesie nauczania najwięcej zapamiętuje. Metody oparte na działaniu ucznia zapewniają większą i lepszą jakość przyswajanej wiedzy. Współcześni uczniowie funkcjonują w świecie Internetu i telefonii komórkowej, które w istotny sposób zmieniły sposób pozyskiwania i przetwarzania informacji. Umiejętność korzystania z Internetu jest niezbędna do uzyskania niektórych założonych efektów kształcenia. Warto wprowadzić dodatkową formę kontaktu z uczniami: za pomocą poczty elektronicznej lub innego komunikatora internetowego (np. facebook). Taka komunikacja może przyczynić się do zwiększenia zainteresowania przedmiotem i większej chęci do nauki przez uczniów.

Wybór metod nauczania zależy od wielu czynników, m.in.: celów zajęć, wieku uczniów, poziomu wiedzy czy w końcu od bazy dydaktycznej szkoły.

Wykład/pogadanka – to metoda podająca, więc powinna być stosowana tylko w przypadku przekazywania nowych teoretycznych treści programowych; by stał się bardziej efektywny, należy go wzbogacać różnymi środkami dydaktycznymi, np. planszami, zdjęciami, ulotkami, prezentacjami multimedialnymi.

Wystąpienia/prezentacje – to metoda polegająca na zaprezentowaniu całej klasie wcześniej przygotowanego przez ucznia/uczniów materiału. Może to odbywać się poprzez ustną wypowiedź połączoną np. z prezentacją multimedialną. Metoda ta aktywizuje uczniów oraz kształtuje w nich umiejętność prezentowania swojej wiedzy, opinii na forum publicznym.

Praca w grupach – metoda ta sprawdza się, gdy chce się, by uczniowie poznali się nawzajem, aktywnie uczestniczyli w zajęciach, nauczyli się współpracować, by otwarcie wyrażali swoje poglądy i dzielili się doświadczeniami. Praca w grupach bardzo usprawnia zajęcia, czyni z nich bardziej atrakcyjną formę oraz ułatwia indywidualne traktowanie każdego z uczniów.

Burza mózgów – wyzwala u uczniów inwencję twórczą, zmusza do samodzielnego myślenia. Stosowana wtedy, gdy mamy w krótkim czasie rozwiązać problem o dużym stopniu trudności. Wynikiem metody jest opracowanie wniosków w postaci raportu, tj. krótkiej, zwięzłej i konkretnej informacji. Dzięki tej metodzie uczniowie mają możliwość swobodnego wyrażania własnych pomysłów.

Drama to metoda, która ujmuje treści kształcenia w powiązaniu z przeżyciem i doświadczeniem. Uczniowie daną sytuację wyrażają w postaci inscenizacji, odgrywając jakąś rolę, bez uprzedniego przygotowywania się. Drama rozwija wyobraźnię i inteligencję oraz pozwala dzielić się swoimi emocjami, wrażeniami i myślami. Drama rozbudza kreatywność, ćwiczy umiejętność współpracy oraz empatię.

Analiza SWOT jest metodą, która jest pomocna przy podejmowaniu różnych decyzji oraz w przygotowaniu się do prezentacji zjawisk, problemów, celów. W metodzie analizuje się 4 części: słabe, mocne strony oraz szanse i zagrożenia. Dzięki tej technice uczeń kształci umiejętność rozróżniania pozytywnych i negatywnych zachowań oraz dostrzegania zagrożeń.

Portfolio to metoda indywidualnej pracy ucznia, polegająca na gromadzeniu różnego rodzaju informacji, materiałów na zadany temat. Zgromadzony materiał w postaci np. notatek, informacji z Internetu, własnych opracowań itd. systemowo porządkuje w teczce czy skoroszycie. Uczeń poprzez metodę portfolio uczy się odpowiedzialności i systematyczności.

Metoda projektu – zadanie jest realizowane według wcześniej przyjętych norm i zasad w ciągu określonego czasu. Metodę tę można zastosować w pracy indywidualnej i grupowej. Wykonane projekty (plakaty, referaty, prezentacje, wystawy itd.) uczniowie prezentują na forum klasy/szkoły. Metoda pozwala kształtować takie umiejętności, jak: praca indywidualna lub grupowa, organizacja pracy, zbieranie i przetwarzanie informacji, prezentacja efektów swojej pracy, kreatywność w poszukiwaniu nowych rozwiązań.

Dyskusja – to wymiana zdań, myśli, poglądów uczestników grupy na dany temat. Jest sztuką wyrażania swoich poglądów popartych argumentacją. Jest także próbą wypracowania stanowiska wspólnego z zachowaniem szacunku dla przekonań innych. Odmianą jej jest dyskusja piramidowa, zwana również „śnieżną kulą”. Pozwala ona każdemu uczniowi na wyrażenie swojego zdania na dany temat i kształci umiejętność uzgadniania stanowisk, negocjowania, formułowania myśli. Uczniowie rozwiązują dany problem w pojedynkę, następnie łączą się w pary, czwórki, ósemki itd. i wspólnie uzgadniają swoje stanowiska. Na koniec wypracowują stanowisko wspólne dla klasy.

Metaplan to metoda przydatna w celu zachęcenia uczniów do poszukiwania alternatywnych rozwiązań problemu. Uczniowie ćwiczą także umiejętności komunikowania się, negocjowania, argumentowania.

Mapa pojęciowa to jedna z metod szybkiego uczenia się. Ma ona na celu wizualizowanie informacji na dany temat. Tworząc taką mapę, wykorzystuje się symbole, rysunki, łatwe do zapamiętania zwroty. Metoda świetnie porządkuje zdobytą wiedzę, tworzy notatkę z zajęć.

Studium przypadku – w metodzie tej uczniowie mają możliwość zastanowienia się nad przedstawionym problemem, wczuć się w sytuacje innych ludzi, zastanowić się nad własnym zachowaniem, poznać własny świat wartości.

Ćwiczenia praktyczne – to ćwiczenia wykonywane indywidualnie lub grupowo, mające na celu przećwiczyć pewne zagadnienia związane np. z obliczaniem czy analizowaniem pewnych zjawisk.

Praca z tekstem to metoda pracy indywidualnej lub grupowej, mająca na celu zapoznanie ucznia z ważnymi zagadnieniami. W dalszej kolejności następuje najczęściej dyskusja nad przeczytanym tekstem.

Ćwiczenia interaktywne, e-lekcje to lekcje interaktywne z wykorzystaniem środka dydaktycznego, jakim jest komputer.

Szkolenia multimedialne to lekcje interaktywne z wykorzystaniem komputera i rzutnika multimedialnego. Podczas szkolenia osoba nagrana – tzw. coach – prowadzi szkolenie, proponuje wykonywanie ćwiczeń i następnie podsumowuje lekcje. Nauczyciel poprzez ustawienie tematów ze szkolenia może zdecydować, które zagadnienia zostaną na lekcji omówione, a które pominięte. To nowoczesna metoda nauczania, w której uczniowie poprzez słuchanie i oglądanie szkolenia uczą się prezentowanych zagadnień. Na koniec szkolenia można uczniom wydrukować najważniejsze zagadnienia omawiane podczas zajęć.

Jedną z ciekawszych metod nauczania i prowadzenia zajęć są **kursy e-learningowe**. Możliwość nauczania przy wykorzystaniu tej metody daje portal internetowy SCHOLARIS. W menu strony głównej tego portalu (www.scholaris.pl) pod nazwą „Narzędzie dla nauczycieli do tworzenia lekcji” znajduje się **Content Now**, narzędzie typu WYSIWIG (z ang. What You See Is What You Get, co znaczy: To Co Widzisz Jest Tym Co Otrzymasz) umożliwiające tworzenie właśnie takich kursów. Narzędzie to dostępne jest poprzez stronę internetową. Każdy użytkownik narzędzia pracuje na swoim profilu, tworzonym samoczynnie dla komputera. Narzędzie to umożliwia również przenoszenie gotowych lekcji na innego użytkownika. Dla prawidłowego działania tego narzędzia należy mieć zainstalowany w przeglądarce internetowej dodatek FLASH PLAYER. Po otwarciu edytora można rozpocząć tworzenie lekcji, a przed tą czynnością – pobrać instrukcję obsługi programu w formacie PDF.

Potwierdzanie osiągnięcia efektów kształcenia

Prowadzenie przedmiotu w oparciu o efekty kształcenia niesie ze sobą potrzebę wprowadzania nowych form i kryteriów sprawdzania wiedzy. Nauczyciel musi zastanowić się nad 2 zagadnieniami:

- 1) jak uczeń zademonstruje osiągnięcie określonych efektów (metody oceny),
- 2) jak ocenić, czy uczeń osiągnął założone efekty kształcenia i w jakim stopniu.

Każda forma oceny powinna jasno definiować, jaki efekt kształcenia sprawdza.

Tabela nr 2 Potwierdzanie osiągnięcia efektów kształcenia – metody oceny

Efekty kształcenia	Metoda oceny
Efekt kształcenia 1	Odpowiedź ustna, test
Efekt kształcenia 2	Test, obserwacja pracy w grupach
Efekt kształcenia 3	Ocena pracy z komputerem
Efekt kształcenia 4	Ocena aktywności w dyskusjach, dramach itd.
Efekt kształcenia 5	Prace pisemne, wystąpienia
Efekt kształcenia 6	Prace pisemne, testy
Efekt kształcenia 7	Ocena pracy zespołowej, dramy i wystąpień
Efekt kształcenia 8	Obserwacja ucznia na zajęciach
Efekt kształcenia 9	Ocena pracy w grupach, dyskusji, aktywności na zajęciach
Efekt kształcenia 10	Obserwacja pracy ucznia na zajęciach, szczególnie podczas korzystania z komputera
Efekt kształcenia 11	Ocena pracy w grupach, dyskusji, uczestnictwa w dramie
Efekt kształcenia 12	Obserwacja ucznia w gronie rówieśniczym, jego zachowanie względem innych.
Efekt kształcenia 13	Ocena wykonywanych na zajęciach ćwiczeń, uzupełniania dokumentów, wykonywania poleceń.

Źródło: opracowanie własne.

Bardzo ważnym aspektem jest jasne określenie kryteriów oceny w odniesieniu do poszczególnych efektów kształcenia. Każdy uczeń na początku zajęć musi mieć pełną świadomość tego, jakich efektów prowadzący od niego oczekuje oraz jakie są – zdefiniowane przez nauczyciela – poszczególne poziomy osiągnięcia tych efektów.

Tabela nr 3. Potwierdzanie osiągnięcia efektów kształcenia – kryteria oceny

Efekty kształcenia	Na ocenę niedostateczną	Na ocenę dopuszczającą	Na ocenę dostateczną	Na ocenę dobrą	Na ocenę bardzo dobrą	Na ocenę celującą
<p>Efekt kształcenia 1</p> <p>Znajomość różnych instytucji społecznych i ich elementów w skali kraju i świata</p>	Uczeń nie ma podstawowej wiedzy o instytucjach społecznych.	Uczeń ma niewielką wiedzę o różnych instytucjach społecznych w skali kraju i świata.	Uczeń zna zaledwie kilka instytucji społecznych, wie, czym się one zajmują.	Uczeń ma wiedzę o różnych instytucjach i ich elementach na poziomie rozszerzonym.	Uczeń wykazuje zainteresowanie literaturą i innymi źródłami dotyczącymi instytucji społecznych. Potrafi samodzielnie poszukiwać informacji na ten temat.	Uczeń wykazuje ponadprogramowe zainteresowanie tematami związanymi z instytucjami i społecznymi, wie, jakie relacje zachodzą między tymi instytucjami i zarówno w skali kraju, jak i świata.
<p>Efekt kształcenia 2</p> <p>Znajomość rodzajów więzi społecznych i o rządzących nimi prawidłowości</p>	Uczeń nie potrafi określać rodzajów więzi społecznych, nie zna prawidłowości nimi rządzących.	Uczeń wie, jakie więzi występują w społeczeństwie, wymaga jednak pomocy nauczyciela, by zrozumieć, jakimi rządzą się one prawidłowościami.	Uczeń samodzielnie i prawidłowo określa rodzaje więzi społecznych oraz rządzące nimi prawa.	Uczeń zna tematykę dotyczącą więzi społecznych na poziomie rozszerzonym, wiedzę prezentuje w sposób logiczny i spójny.	Uczeń ma wiedzę szerszą i pogłębioną w zakresie więzi społecznych.	Uczeń ma wiedzę zaawansowaną i znacznie pogłębioną co do wybranych więzi społecznych, uwzględniającą najnowsze osiągnięcia naukowe.
<p>Efekt kształcenia 3</p>	Uczeń nie ma wiedzy w tym zakresie.	Uczeń ma niewielką wiedzę o technikach pozyskiwania	Uczeń opanował wiadomości i umiejętności w zakresie	Uczeń ma wiedzę o technikach pozyskiwania danych	Uczeń ma wiedzę pogłębioną o wybranych metodach i	Uczeń ma wiedzę zaawansowaną w zakresie wybranych

Znajomość technik pozyskiwania danych pozwalających opisywać struktury i instytucje społeczne oraz procesy w nich i między nimi zachodzące		danych pozwalających opisywać struktury i instytucje społeczne oraz procesy w nich i między nimi zachodzące. Wykonuje – samodzielnie lub z pomocą nauczyciela – proste ćwiczenia i polecenia.	technik pozyskiwania danych pozwalających opisywać struktury i instytucje społeczne oraz procesy w nich i między nimi zachodzące. Uczeń wykonuje typowe zadania o średnim stopniu trudności, często z pomocą nauczyciela.	pozwalających opisywać struktury i instytucje społeczne oraz procesy w nich i między nimi zachodzące.	narzędziach opisu, o procesach w nich zachodzących a także dotyczących identyfikowania prawidłowości i nimi rządzących.	technik pozyskiwania danych, uwzględniając najnowsze osiągnięcia naukowe.
Efekt kształcenia 4 Zdolność dostrzegania, dokonywania obserwacji i interpretacji zjawisk społecznych różnej natury	Uczeń nie potrafi dostrzec zjawisk społecznych różnej natury.	Uczeń w stopniu niskim dostrzega i obserwuje zjawiska społeczne różnej natury.	Uczeń dokonuje samodzielnie selekcji i porównywania zjawisk społecznych	Uczeń dostrzega zjawiska społeczne różnej natury, dokonuje ich obserwacji i interpretacji.	Uczeń ma pogłębione umiejętności, wzbogacone o wyjaśnianie wzajemnych relacji między zjawiskami społecznymi.	Uczeń ma umiejętności dostrzegania, obserwacji i interpretacji zjawisk społecznych, wzbogacone o odkrywanie nowych zależności, między zjawiskami społecznymi lub ich nowych aspektów.
Efekt kształcenia 5 Umiejętność wykorzystania wiedzy teoretycznej do opisu i analizowania konkretnych procesów i zjawisk	Uczeń nie wykorzystuje wiedzy teoretycznej do opisu i analizy konkretnych procesów i zjawisk.	Uczeń wykorzystuje wiedzę teoretyczną do opisu i analizowania konkretnych procesów i zjawisk z pomocą nauczyciela.	Uczeń wykorzystuje wiedzę teoretyczną do opisu i analizowania konkretnych procesów i zjawisk.	Uczeń wykorzystuje wiedzę teoretyczną omawianą na zajęciach i tę zdobytą samodzielnie; na poziomie rozszerzonym, prezentuje ją w sposób logiczny i spójny.	Uczeń wykorzystuje wiedzę teoretyczną, poszerzoną o formułowanie własnych opinii oraz o krytyczny dobór danych i metod analizy.	Uczeń wykorzystuje wiedzę teoretyczną wzbogaconą o formułowanie własnych opinii. Właściwie interpretuje nowe procesy i zjawiska, w sposób twórczy rozwiązuje problemy.
Efekt kształcenia 6	Uczeń nie zna przyczyn przebiegu konkretnych	Uczeń ma duże braki w opanowaniu przyczyn	Uczeń analizuje przyczyny przebiegu	Uczeń analizuje przyczyny przebiegu	Uczeń ma umiejętności poszerzone o formułowanie	Uczeń rozumie przyczyny i przebieg

Znajomość przyczyn przebiegu konkretnych procesów i zjawisk społecznych	procesów i zjawisk społecznych.	przebiegu konkretnych procesów i zjawisk społecznych, ale jednak nie przekreślają one możliwości uzyskania wiedzy w tym zakresie.	konkretnych procesów i zjawisk społecznych, często z pomocą nauczyciela.	konkretnych procesów i zjawisk społecznych, rozumie je i potrafi wyjaśnić innym.	własnych opinii na ten temat oraz stawiania hipotez i ich weryfikowania.	procesów i zjawisk społecznych wzbogacone o formułowanie złożonych hipotez i ich weryfikowanie.
Efekt kształcenia 7 Umiejętność posługiwania się konkretnymi normami i regułami (w tym etycznymi)	Uczeń nie stosuje się do żadnych norm i reguł.	Uczeń ma trudności w posługiwaniu się konkretnymi regułami i normami, a zwłaszcza etycznymi.	Uczeń posługuje się konkretnymi normami i regułami (w tym etycznymi).	Uczeń posługuje się konkretnymi regułami, jest wysoko etyczny.	Uczeń ma świadomość znaczenia zachowywania się w sposób profesjonalny i etyczny, poszerzony o umiejętność aktywnego propagowania takich postaw.	Uczeń posługuje się konkretnymi normami i regułami, prezentuje postawę etyczną, poszerzoną o umiejętność egzekwowania takiej postawy.
Efekt kształcenia 8 Umiejętność wykorzystania wiedzy w praktycznym działaniu	Uczeń nie potrafi zastosować w praktyce zdobytej wiedzy.	Uczeń wykorzystuje zdobytą wiedzę w praktyce z pomocą nauczyciela.	Uczeń umie poprawnie wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce.	Uczeń wykorzystuje zdobytą wiedzę w praktycznym działaniu, wykazuje postawę samodzielności i aktywności.	Uczeń ma umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy w różnych formach, poszerzoną o krytyczną analizę skuteczności i przydatności stosowanej wiedzy.	U ucznia zdobyta wiedza jest poszerzona o pogłębioną, krytyczną analizę skuteczności i przydatności stosowanej wiedzy. Uczeń ma umiejętność przekazywania wiedzy na wysokim poziomie.
Efekt kształcenia 9 Umiejętność przewidywania ludzkich zachowań, analizowania ich motywów	Uczeń nie potrafi przewidywać ludzkich zachowań, nie wie, jakie mogą być ich konsekwencje społeczne.	Uczeń w stopniu niskim ma umiejętność przewidywania ludzkich zachowań. Nie potrafi przewidzieć społecznych	Uczeń ma umiejętność przewidywania ludzkich zachowań, analizowania ich motywów oraz społecznych konsekwencji,	Uczeń ma umiejętność przewidywania ludzkich zachowań, analizowania ich motywów oraz społecznych konsekwencji.	Uczeń ma umiejętność analizowania ludzkich zachowań i motywów oraz społecznych konsekwencji, rozszerzoną w	Uczeń ma umiejętność analizowania ludzkich zachowań, ich motywów oraz społecznych konsekwencji na wyższym

oraz społecznych konsekwencji.		konsekwencji ludzkich zachowań.	często z pomocą nauczyciela.		odniesieniu do wybranych ludzkich zachowań lub obszarów, w jakich one zachodzą.	poziomie wiedzy oraz mocno pogłębione umiejętności w zakresie określonej dziedziny/tematyki.
Efekt kształcenia 10 Umiejętność korzystania ze środków oddanych do dyspozycji w celu wykonania typowych zadań zawodowych	Uczeń nie wykorzystuje w pełni środków oddanych mu do dyspozycji.	Uczeń wykorzystuje powierzone mu środki dydaktyczne w sposób poprawny, ale z pomocą nauczyciela.	Uczeń w pełni wykorzystuje środki oddane mu do dyspozycji, nie wymaga pomocy nauczyciela.	Uczeń potrafi efektywnie wykorzystać środki oddane mu do dyspozycji w celu wykonywania typowych zadań zawodowych.	Uczeń potrafi dobierać środki i metody pracy w celu efektywnego wykorzystania do pojawiających się zadań zawodowych.	Uczeń potrafi zaprojektować efektywny sposób realizacji danego zadania w zakresie danej tematyki z wykorzystaniem powierzonych mu środków.
Efekt kształcenia 11 Umiejętność uczestniczenia w zespołach i organizacjach, realizujących cele społeczne	Uczeń nie potrafi aktywnie uczestniczyć w pracy zespołów	Uczeń współpracuje w zespole w trakcie wykonywania zadań, jednak częściej reprezentuje postawę bierną niż czynną	Uczeń aktywnie uczestniczy w pracach i zadaniach zespołowych.	Uczeń jest przygotowany do aktywnego uczestniczenia w zespołach i organizacjach realizujących cele społeczne, potrafi zajmować stanowisko w kwestiach spornych i bronić swoich poglądów.	Uczeń aktywnie uczestniczy w pracach zespołu, przestrzega wszelkich norm i zasad pracy zespołowej.	Uczeń kieruje się dobrem ogółu przy podejmowaniu decyzji. Potrafi negocjować stanowiska i osiągać kompromisy. Potrafi kierować pracą zespołu rówieśników, bierze odpowiedzialność za powierzone zadania.
Efekt kształcenia 12 Umiejętność komunikowania się z otoczeniem i przekazywania wiedzy na temat działalności społecznej	Uczeń słabo komunikuje się z otoczeniem.	Uczeń komunikuje się z otoczeniem, przekazywane wiedzy na temat działalności społecznej – na niskim poziomie.	Uczeń prawidłowo komunikuje się z otoczeniem i potrafi przekazać wiedzę na temat działalności społecznej.	Uczeń potrafi komunikować się z otoczeniem i przekazywać wiedzę na temat działalności społecznej, wykazuje duże zainteresowanie tą tematyką.	Uczeń potrafi komunikować się z otoczeniem, bronić swoich poglądów, umie być asertywnym.	Uczeń potrafi komunikować się z otoczeniem na wyższym poziomie, umie wypowiadać się w ważnych sprawach społecznych i światopoglądowych, ma umiejętności retoryczne i krytyczne.
Efekt	Uczeń nie	Uczeń	Uczeń	Uczeń potrafi	Uczeń potrafi	Uczeń potrafi

kształcenia 13 Zdolność uzupełniania i doskonalenia zdobytej wiedzy i umiejętności	uzupełnia i nie doskonali zdobytej wiedzy.	uzupełnia i doskonali zdobytą wiedzę i umiejętności, robi to jednak niesystematyc znie i z pomocą nauczyciela.	uzupełnia i doskonali zdobytą wiedzę, jednak robi to niesystematyc znie.	uzupełniać i doskonalić zdobytą wiedzę i umiejętności w sposób systematyczn y.	samodzielnie i krytycznie uzupełniać swoją wiedzę i umiejętności.	uzupełniać i doskonalić nabytą wiedzę i umiejętności na wyższym poziomie i w wymiarze interdyscyplin arnym.
---	---	---	--	---	--	---

Źródło: opracowanie własne.

Ewaluacja ucznia i nauczyciela

Nauczyciel powinien ewaluować swoją pracę poprzez pozyskiwanie informacji na temat tego, w jaki sposób prowadzi zajęcia i czy są one przydatne w aspekcie uzyskania efektów kształcenia.

Dobrym narzędziem ewaluacji jest **ocena formująca**, która służy bezpośrednio procesowi kształcenia, pomaga dobierać narzędzia nauczania odpowiednio dla specyfiki klasy, ale również efektywnie prowadzić proces kształcenia w ramach przedmiotu. Ocena formująca opiera się przede wszystkim na bardzo dobrej komunikacji na linii uczeń – nauczyciel. Ocena ta wspiera zaangażowanie uczniów, daje im poczucie wpływu na proces kształcenia, poprzez wyrażanie własnych potrzeb i metod kształcenia, na jakie zdecydował się nauczyciel. Ocena ta powinna pomagać uczniom i nauczycielowi w zdefiniowaniu okresowych osiągnięć, ma umożliwiać identyfikację braków w wiedzy i umiejętnościach. Nauczyciel powinien efektywnie wykorzystywać wyniki takiej oceny, powinien elastycznie dopasowywać narzędzia dydaktyczne do specyficznych potrzeb danej klasy, z którą w danym momencie pracuje. Ocena formująca nie zawsze powinna mieć wpływ na ocenę końcową.

Ocena podsumowująca powinna mieć miejsce na końcu procesu nauczania danego przedmiotu i ma służyć sprawdzeniu, jakie efekty kształcenia uczeń osiągnął i w jakim stopniu.

Program zajęć edukacyjnych „Podstawy przedsiębiorczości”

Program został opracowany na podstawie *Rozporządzenia MEN z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 15.I.2009r., nr 4, poz. 17).

Program składa się z 6 działów tematycznych:

1. Człowiek przedsiębiorczy.
2. Rynek – cechy i funkcje.
3. Instytucje rynkowe.
4. Państwo, gospodarka.
5. Przedsiębiorstwo.
6. Rynek pracy.

W programie przedstawiono szczegółowe cele kształcenia (tzw. efekty kształcenia) w podziale na: wiedzę, umiejętności oraz kompetencje społeczne i psychologiczne.

Program zawiera także środki dydaktyczne, które można znaleźć na portalu internetowym wiedzy dla nauczycieli SCHOLARIS, pod adresem www.scholaris.pl. Otwierając stronę główną tegoż portalu, należy ustawić ścieżkę, według której można odszukać zasoby wymienione w programie. Należy najpierw kliknąć w „Przedmiot”, gdzie otworzy się lista do wyboru przedmiotu (tu wybieramy np. Podstawy przedsiębiorczości, Przedsiębiorczość lub Podstawy ekonomii), dalej ustawiamy „Typ zasobu” według tego samego schematu, a następnie wybieramy „Etap edukacyjny”, tzn. IV etap szkoły ponadgimnazjalnej. W programie podano ułatwienie pozwalające znaleźć szybko dany zasób, przy każdym z zasobów podano, jakiego przedmiotu/kategorii dotyczy oraz jaki reprezentuje typ zasobu.

Program zajęć edukacyjnych „Podstawy przedsiębiorczości

Dział nr 1	Człowiek przedsiębiorczy
Temat nr 1.1	Rozwój człowieka przedsiębiorczego – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń:	
1) przedstawia cechy, jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza.	
Treści nauczania	
1. Cechy charakteryzujące osobę przedsiębiorczą.	
2. Jak rozwijać swoją przedsiębiorczość?	
3. Cechy, umiejętności i zachowania wspomagające rozwój zawodowy człowieka.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: przedsiębiorczość, sukces zawodowy, rozwój zawodowy człowieka, doszkaldanie, przekwalifikowywanie się, samokształcenie. 2. Potrafi określić cechy osoby przedsiębiorczej.
Umiejętności	1. Potrafi określać poziom swoich cech i umiejętności przedsiębiorczych.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Zna korzyści płynące z doskonalenia i doszkaldania. 2. Rozumie, że ustawiczne doskonalenie i doszkaldanie się może pomóc w odniesieniu sukcesu zawodowego. 3. Ma świadomość, że człowiek przedsiębiorczy ma większe szanse na osiągnięcie sukcesu zarówno w życiu zawodowym, jak i osobistym. 4. Rozumie, że ludzie mają różny poziom umiejętności i cech przedsiębiorczych, ale mogą je doskonalic. 5. Rozumie potrzebę ciągłego doskonalenia i doszkaldania się oraz samokształcenia. 6. Rozumie sens kształtowania w sobie postawy „przedsiębiorczej”.
Procedury osiąganych celów (metody nauczania)	
e-lekcja, praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, ćwiczenia praktyczne, pogadanka	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet, • foliogramy dotyczące cech osoby przedsiębiorczej, • prezentacja multimedialna na temat biografii Steve’a Jobsa (Steven Paul Jobs) – współzałożyciela i prezesa firmy Apple Inc. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość:	
1. Jan Wendt „Przedsiębiorczość” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający warunki sprzyjające przedsiębiorczości oraz cechy ludzi przedsiębiorczych.	
2. Jan Wendt „Przedsiębiorczość” (zasób: e-lekcje) – lekcja interaktywna wprowadzająca w zagadnienia przedsiębiorczości.	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Należy zapoznać się z biografią Sir Richarda Bransona – założyciela firmy Virgin – i przestawić ją. Przygotować wystąpienie w formie prezentacji (ustnej lub multimedialnej).	

Dział nr 1	Człowiek przedsiębiorczy
Temat nr 1.2.	Poznanie własnej osobowości – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne III. Planowanie i kariera zawodowa. Uczeń opisuje mocne strony swojej osobowości. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 2) rozpoznaje zachowania asertywne, uległe i agresywne; odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej; 3) rozpoznaje mocne i słabe strony własnej osobowości; odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej.	
Treści nauczania	
1. Rodzaje zachowań. 2. Analiza SWOT – mocne i słabe strony własnej osobowości.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: mocne i słabe strony, analiza SWOT, asertywność, egoizm, konformizm. 2. Wyjaśnia, na czym polega postawa asertywna, agresywna i bierna.
Umiejętności	1. Świadomie ocenia własne możliwości i potrafi je zaprezentować. 2. Reaguje asertywnie w sytuacjach problemowych. 3. Określa za pomocą analizy SWOT swoje mocne i słabe strony, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Ma motywację do ciągłego doskonalenia własnej osobowości. 2. Ocenia swoje predyspozycje do dalszej drogi kształcenia i rozwoju zawodowego. 3. Ma obiektywne poczucie własnej wartości oraz potrzebę stałego rozwijania i doskonalenia swej osobowości.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
analiza SWOT, drama, praca w grupach, praca indywidualna	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • foliogramy dotyczące założeń analizy SWOT, • test dotyczący rozpoznawania różnych zachowań ludzkich. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Podać, gdzie i w jakich sytuacjach może mieć zastosowanie analiza SWOT.	

Dział nr 1	Człowiek przedsiębiorczy
Temat nr 1.3.	Komunikacja międzyludzka 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne I. Komunikacja i podejmowanie decyzji. Uczeń wykorzystuje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 8) stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska.	
Treści nauczania	
1. Komunikacja międzyludzka. 2. Metody wywierania wpływu na innych. 3. Autoprezentacja.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: autoprezentacja, rodzaje autoprezentacji, komunikacja werbalna i niewerbalna, „mowa ciała”, parajęzyk, bariery komunikacyjne. 2. Rozróżnia komunikację werbalną i niewerbalną, potrafi identyfikować ich elementy. 3. Wymienia rodzaje wypowiedzi i formy komunikacji niewerbalnej oraz określa ich znaczenie. 4. Wyjaśnia znaczenie komunikacji niewerbalnej w życiu codziennym. 5. Wyjaśnia konieczność dokonywania autoprezentacji w określonych sytuacjach.
Umiejętności	1. Potrafi odczytywać podstawowe komunikaty niewerbalne. 2. Potrafi identyfikować bariery komunikacji. 3. Potrafi posługiwać się różnymi formami komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji. 4. Potrafi określać bariery komunikacyjne w rzeczywistych sytuacjach oraz niwelować je.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Sprawnie komunikuje się z innymi. 2. Jest otwarty na otoczenie. 3. Nie manipuluje ludźmi. 4. Rozumie potrzebę ciągłego doskonalenia relacji międzyludzkich. 5. Ma świadomość ważności sztuki autoprezentacji, prezentowania swoich mocnych stron.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
drama, dyskusja, wystąpienia, prezentacje, szkolenie multimedialne	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputer, • rzutnik multimedialny, • szkolenie multimedialne „komunikacja i perswazja”. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Opisz krótko sytuację, w której uczestniczyłeś i w której wystąpiły różne czynniki zakłócające proces komunikacji. Jakie zmiany w postępowaniu u każdej ze stron zaproponowałbyś w celu zwiększenia skuteczności porozumiewania się?	

Dział nr 1	Człowiek przedsiębiorczy
Temat nr 1.4.	Prawa konsumenta – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne I. Komunikacja i podejmowanie decyzji. Uczeń (...) podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne.	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 4) charakteryzuje swoje role społeczne i typowe dla nich zachowania; 9) przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli (...) konsumenta; 10) zna prawa konsumenta oraz wymienia instytucje stojące na ich straży; przedstawia zasady składania reklamacji w przypadku niezgodności towaru z umową.	
Treści nauczania	
1. Ochrona konsumenta. 2. Prawa konsumenckie. 3. Instytucje wspierające konsumentów. 4. Reklamacja. 5. Gwarancja.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: konsument, reklamacja, niezgodność towaru z umową, gwarancja, perswazja, role społeczne, role organizacyjne. 2. Zna podstawowe prawa konsumenckie: prawo do informacji, do bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, do ochrony interesu ekonomicznego. 3. Wyjaśnia konieczność ochrony konsumenta. 4. Zna obowiązki sprzedawcy i producenta w zakresie przekazywania rzetelnej informacji. 5. Zna instytucje wspierające konsumenta oraz zakres ich funkcjonowania (Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów; Federacja Konsumentów; Europejskie Centrum Konsumenckie, Stowarzyszenia Konsumentów Polskich). 6. Poznaje i uświadamia sobie znaczenie ról społecznych i wzorców zachowań.
Umiejętności	1. Potrafi określić, kiedy towar jest niezgodny z umową. 2. Potrafi argumentować swoje racje podczas dochodzenia swoich praw. 3. Potrafi wyjaśnić różnice między uprawnieniami z tytułu niezgodności towaru z umową a gwarancją. 4. Potrafi przygotować pisemną reklamację i wie, gdzie ją złożyć. 5. Ocenia rolę instytucji chroniących konsumenta. 6. Odróżnia perswazję od informacji. 7. Umie samodzielnie myśleć i wyrażać własne opinie i sądy. 8. Dokonuje porównania, wartościowania i osądzania.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Obrona własnego stanowiska bez obrażania innych osób. 2. Umiejętność dyskusowania i pracy w grupie.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
dyskusja, praca w grupach, praca indywidualna, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> poradnik „Dochodzenie roszczeń w praktyce – kompendium wiedzy europejskiego konsumenta” – dostępny w wersji PDF na stronie internetowej http://ec.europa.eu 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Opisz konsumpcyjne obyczaje obywateli jednego z wybranych przez siebie państw europejskich.	

Dział nr 1	Człowiek przedsiębiorczy
Temat nr 1.5.	Wpływ reklamy na konsumentów – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 11) odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżnia je od elementów perswazyjnych; wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów.	
Treści nauczania	
1. Rodzaje i funkcje reklamy. 2. Oddziaływanie reklamy na konsumenta. 3. Mechanizmy psychologiczne w reklamie.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: reklama, slogan, perswazja nadawcy, modelowanie, nadawanie znaczeń emocjonalnych, wzbudzanie potrzeb. 2. Zna typowe slogany reklamowe, wzbudzające zainteresowanie i pobudzające chęć posiadania. 3. Opisuje działania składające się na promocję w przedsiębiorstwie. 4. Wyjaśnia istotę i znaczenie działań marketingowych dla firm. 5. Wskazuje negatywne i pozytywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów.
Umiejętności	1. Potrafi ocenić, czy jest świadomym odbiorcą działań reklamowych oraz asertywnym konsumentem. 2. Potrafi oprzeć się mechanizmom stosowanym w reklamie.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Potrafi krytycznie oceniać własne i cudze postępowanie pod wpływem działań marketingowych firm.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, wykład z prezentacją, pogadanka, dyskusja	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> komputery podłączone do sieci Internet, foliogramy na temat rodzajów i funkcji reklamy. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
1. Jan Wendt „Instrumenty stosowane w promocji” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający cele działań promocyjnych, system promocji oraz grupy instrumentów promocyjnych. 2. Jan Wendt „Reklama” (zasób: ćwiczenia interaktywne/prezentacje multimedialne) – ekran interaktywny przedstawiający pojęcie, rodzaje i charakterystykę reklam oraz mechanizmy psychologiczne stosowane w reklamach.	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Opisz jedną z reklam telewizyjnych i powiedz, w jaki sposób może mieć ona negatywny wpływ na jej odbiorców.	

Dział nr 2	Rynek – cechy i funkcje
Temat nr 2.1.	Zasoby, czyli czynniki wytwórcze – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
2. Rynek – cechy i funkcje. Uczeń:	
2) rozróżnia czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja) i wyjaśnia ich znaczenie w różnych dziedzinach gospodarki.	
Treści nauczania	
1. Czynniki wytwórcze w gospodarce. 2. Znaczenie zasobów.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: zasoby ekonomiczne, odnawialne, nieodnawialne, przedsiębiorczość, informacja. 2. Zna znaczenie informacji w obecnym świecie.
Umiejętności	1. Umie wyjaśnić znaczenie różnych czynników wytwórczych w gospodarce. 2. Formułuje opinie na temat znaczenia zasobów ekonomicznych.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Umiejętność wyrażania własnych opinii, obrony własnego stanowiska.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, dyskusja	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet, • film dydaktyczny. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
1. Jan Wendt „Początki gospodarki rynkowej” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – część prezentacji interaktywnej pt. Dobra, usługi i zasoby.	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
1. Paweł Pierścieński „Kopalnia Dębieńsko na Śląsku” (zasób: zdjęcia/ilustracje) – zdjęcie przedstawiające kopalnię (zasoby naturalne).	
2. Ryszard Meksiak „Wysypisko śmieci” (zasób: zdjęcia/ilustracje) – zdjęcie przedstawiające wysypisko śmieci.	
3. YDP „Zasoby naturalne są ograniczone” (zasób: filmy wideo/animacje) – pokaz ilustracji omawiający zasoby naturalne ziemi, które człowiek pozyskuje i wykorzystuje.	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Jakie zagrożenia dla gospodarki wynikają z nieprawidłowego wykorzystania zasobów ekonomicznych?	

Dział nr 2	Rynek – cechy i funkcje
Temat nr 2.2.	Rynek i obieg pieniądza w gospodarce – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 2. Rynek – cechy i funkcje. Uczeń: 3) wymienia podstawowe cechy, funkcje i rodzaje rynków; 4) wyjaśnia okrężny obieg pieniądza w gospodarce rynkowej.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Podmioty gospodarki. 2. Cechy, funkcje i rodzaje rynków. 3. Obieg okrężny w gospodarce. 4. Strumienie pieniężne i strumienie dóbr i usług. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: rynek dóbr i usług, gospodarstwo domowe, przedsiębiorstwo, dobra, rynek, strumienie pieniądza (ekwiwalentne, rynkowe, kredytowe), konkurencja. 2. Wymienia cechy, funkcje i rodzaje rynków. 3. Zna zasady funkcjonowania rynku. 4. Wymienia zależności występujące pomiędzy podmiotami gospodarki w obiegu okrężnym pieniądza.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Umie prezentować ustnie przygotowany tekst. 2. Ocenia rolę i funkcje pieniądza w gospodarce.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykazuje inicjatywę i samodzielność w działaniach.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, praca w grupach, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputer podłączony do sieci Internet, • film dydaktyczny. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Jan Wendt „Początki gospodarki rynkowej” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – część prezentacji interaktywnej pt. Geneza gospodarki rynkowej. 2. Jan Wendt „Początki gospodarki rynkowej” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – część prezentacji interaktywnej pt. Funkcjonowanie rynku. 	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Jan Wendt „Funkcjonowanie rynku” (zasób: ćwiczenie interaktywne) – ekran interaktywny wprowadzający pojęcie rynku jako procesu ekonomicznego przedstawiający przykłady rynków oraz motywy uczestnictwa poszczególnych podmiotów rynku. 2. YDP „Geneza gospodarki rynkowej” (zasób: filmy wideo/animacje). 3. Jan Wendt „Klasyfikacja rynku” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający klasyfikację rynku, jego podział oraz zasady działania podmiotów i zasięg terytorialny. 	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Przedstaw historię powstania pieniądza i wprowadzenia go do obiegu.	

Dział nr 2	Rynek – cechy i funkcje
Temat nr 2.3.	Transformacja polskiej gospodarki – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 2. Rynek – cechy i funkcje. Uczeń: 5) omawia transformację gospodarki Polski po 1989 r.	
Treści nauczania	
1. Gospodarka centralnie sterowana. 2. Transformacja gospodarki Polski po 1989 r.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Wyjaśnia pojęcia: prywatyzacja, restrukturyzacja, demonopolizacja. 2. Zna podstawowe cechy gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej. 3. Omawia przemiany gospodarcze w Polsce oraz ich skutki. 4. Opisuje kierunki restrukturyzacji przedsiębiorstw w okresie przemian gospodarczych.
Umiejętności	1. Uzasadnia wyższość gospodarki rynkowej nad gospodarką centralnie sterowaną. 2. Formułuje opinie na temat gospodarki centralnie sterowanej. 3. Ma świadomość ważności przemian w Polsce po 1989 r.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Rozumie, jak trudno żyje się w systemie gospodarki centralnie sterowanej. 2. Dostrzega zalety życia w gospodarce rynkowej.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, praca z tekstem, dyskusja	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet, • tekst dotyczący gospodarki centralnie sterowanej, • tekst dotyczący transformacji polskiej gospodarki po 1989 r. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości 1. Jan Wendt „Początki gospodarki rynkowej” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – część prezentacji interaktywnej pt. Gospodarka centralnie sterowana.	
Przedmiot/kategoria – Podstawy ekonomii 1. YDP „Gospodarka centralnie sterowana” (zasób: zdjęcia/ilustracje) – wizerunek Fryderyka Engelsa.	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Opisz instytucje powstałe w okresie przemian gospodarczych w Polsce.	

Dział nr 2	Rynek – cechy i funkcje
Temat nr 2.4.	Popyt i podaż na rynku – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
Rynek – cechy i funkcje. Uczeń:	
6) charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Popyt i krzywa popytu. 2. Prawo popytu. 3. Determinanty popytu. 4. Podaż i krzywa podaży. 5. Prawo podaży. 6. Determinanty podaży. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: popyt, podaż, dobra komplementarne, dobra substytucyjne, cena. 2. Potrafi wyjaśnić różnicę między popytem a wielkością popytu; podażą a wielkością podaży. 3. Zna prawo popytu i prawo podaży. 4. Charakteryzuje determinanty popytu i podaży.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi wyjaśnić na przykładach z życia codziennego, na czym polega efekt dochodowy i efekt substytucyjny. 2. Potrafi narysować i zinterpretować wykresy popytu i podaży.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postrzega ograniczenia w poziomie zamożności społeczeństwa. 2. Potrafi wyrażać swoje zdanie, tolerując odmienne opinie innych.
Procedury osiąganych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, wykład z prezentacją, ćwiczenia praktyczne	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet • foliogramy na temat determinantów popytu i podaży oraz prezentacji prawa popytu i podaży 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sławomir Wiktorowicz „Kobieta w sklepie” (zasób: zdjęcia/ilustracje) – 2 zdjęcia przedstawiające kobietę wybierającą towar w sklepie. 2. Jan Wendt „Popyt i prawo popytu” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający pojęcie popytu, prawo popytu oraz podział dóbr na substytucyjne i komplementarne. 	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Przygotować nietypowe zachowania popytu (tzw. paradoksy w ekonomii) w formie prezentacji multimedialnej.	

Dział nr 2	Rynek – cechy i funkcje
Temat nr 2.5.	Równowaga rynkowa – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
2. Rynek – cechy i funkcje. Uczeń:	
7) wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach.	
Treści nauczania	
1. Ustalanie cen. 2. Określanie równowagi rynkowej. 3. Niedobór i nadwyżka rynkowa.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: cena równowagi rynkowej, wielkość równowagi rynkowej, równowaga rynkowa, nadwyżka i niedobór rynkowy. 2. Rozumie proces ustalania ceny rynkowej. 3. Potrafi ustalić punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach.
Umiejętności	1. Potrafi interpretować sytuacje: równowagi rynkowej, nadwyżki i niedoboru rynkowego. 2. Potrafi wyznaczyć cenę równowagi rynkowej.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Potrafi wyrażać swój pogląd na temat zachowań, z którymi spotyka się na rynku.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
wykład z prezentacją, praca indywidualna	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet, • film dydaktyczny, • foliogramy na temat wyznaczania równowagi rynkowej. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
1. YDP „Czym jest rynek?” (zasób: filmy wideo/animacja).	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Na podstawie obserwacji rynku podaj przykłady, jak konsumenci reagują na podwyżki i obniżki cen.	

Dział nr 3	Instytucje rynkowe
Temat nr 3.1.	Pieniądz w gospodarce – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
3. Instytucje rynkowe. Uczeń:	
1) rozróżnia formy i funkcje pieniądza.	
Treści nauczania	
1. Pieniądz i jego funkcje. 2. Znaczenie pieniądza w życiu człowieka.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: barter, pieniądz, pieniądz gotówkowy, pieniądz plastikowy, pieniądz bezgotówkowy. 2. Charakteryzuje funkcje i cechy pieniądza. 3. Omawia znaczenie pieniądza w życiu człowieka. 4. Potrafi opowiedzieć historię pieniądza.
Umiejętności	1. Nabycie umiejętności prezentacji ustnej przygotowanego tekstu. 2. Ocenia rolę i funkcje pieniądza w gospodarce.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Ma szacunek dla pieniędzy. 2. Potępia próby podrabiania pieniędzy i wprowadzania fałszywych do obiegu, jak również korzystania z podrobionych lub znalezionych kart kredytowych i bankomatowych (ma świadomość zgłaszania takich sytuacji na policję).
Procedury osiągnięcia celów (metody nauczania)	
mapa pojęciowa, wykład z prezentacją, dyskusja	
Środki dydaktyczne	
• foliogramy	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wyjaśnij, dlaczego w miarę rozwoju, powszechna wymiana – towaru na towar (barterowa) została zastąpiona wymianą towarowo-pieniężną? Z jakimi trudnościami wiązała się ta wymiana?	

Dział nr 3	Instytucje rynkowe
Temat nr 3.2.	Kredyty bankowe 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne I. Komunikacja i podejmowanie decyzji. Uczeń (...) podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne.	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 7) podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach i ocenia skutki własnych działań 3. Instytucje rynkowe. Uczeń: 2) wyjaśnia funkcję, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: (...) banki komercyjne, 3) oblicza procent od kredytu (...), ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie, 10) analizuje oferty banków.	
Treści nauczania	
1. Kredyt i jego rodzaje. 2. Kryteria wyboru kredytu. 3. Ocena możliwości spłaty kredytu. 4. Rola banków komercyjnych.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Podaje definicje: kredytu, odsetek, prowizji, kosztów bezpośrednich i pośrednich kredytu, hipoteki, zastawu bankowego, debetu, limitu kredytowego, zdolności kredytowej, żyranta, gwaranta. 2. Omawia rodzaje kredytów według różnych kryteriów. 3. Omawia mechanizm zdolności kredytowej. 4. Wymienia rodzaje zabezpieczeń kredytowych. 5. Wyjaśnia, jaką funkcję w gospodarce pełnią banki komercyjne. 6. Wymienia i omawia funkcje banków komercyjnych. 7. Podaje nazwy i najbliższe oddziały kilku banków komercyjnych. 8. Zna adresy kilku banków internetowych i wie, w jaki sposób zabezpieczają one transakcje.
Umiejętności	1. Potrafi porównać i wybrać spośród oferty banków najkorzystniejszą. 2. Potrafi ocenić możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym poziomie dochodów. 3. Potrafi obliczać odsetki, prowizję bankową oraz plan spłaty kredytu. 4. Potrafi wypełnić wniosek kredytowy.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Podejmuje racjonalne decyzje. 2. Ocenia skutki własnych działań, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. 3. Krytycznie patrzy na oferty kredytowe.
Procedury osiągnięcia celów (metody nauczania)	
analiza SWOT, burza mózgów, ćwiczenia praktyczne	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • oferty kredytowe kilku banków, • przykłady planów spłaty kredytu, • kartki z przykładami do obliczenia spłaty kredytu, odsetek i prowizji. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Stwórz arkusz planu spłaty kredytu dla konkretnych danych (wysokość kredytu, okres spłaty, stopa procentowa, prowizja). Arkusz można zbudować „ręcznie” na papierze lub tworząc arkusz kalkulacyjny w programie Microsoft Excel.	

Dział nr 3	Instytucje rynkowe
Temat nr 3.3.	Lokaty bankowe i rachunki osobiste – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Komunikacja i podejmowanie decyzji. Uczeń (...) podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne.	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 7) podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach i ocenia skutki własnych działań.	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 3. Instytucje rynkowe. Uczeń: 3) oblicza procent od (...) lokaty bankowej.	
Treści nauczania	
1. Lokaty bankowe. 2. Czynniki wpływające na wybór banku. 3. Konta osobiste.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: lokata bankowa, stopa procentowa, kapitalizacja odsetek, konto osobiste, prowizja. 2. Rozróżnia rodzaje kart płatniczych. 3. Zna różnice między kontem osobistym a lokatą.
Umiejętności	1. Porównuje oferty banków w zakresie lokat bankowych i prowadzenia rachunków osobistych. 2. Czyta ze zrozumieniem umowę lokaty oraz wyciągi bankowe. 3. Oblicza odsetki od lokaty na podstawie wskazanych danych (procent prosty). 4. Porównuje opłacalność lokat przy różnych okresach kapitalizacji odsetek (proste przykłady na procent składany). 5. Potrafi założyć lokatę bankową przez Internet. 6. Potrafi założyć konto osobiste. 7. Potrafi posługiwać się kartami płatniczymi. 8. Potrafi złożyć w banku stałe zlecenie oraz dokonywać przelewów przez Internet. 9. Potrafi wybrać najkorzystniejszą dla siebie ofertę bankową.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Potrafi świadomie funkcjonować na rynku usług bankowych. 2. Podejmuje decyzje, ocenia ich skutki. 3. Ma świadomość odpowiedzialności za wspólnie realizowane zadania.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca indywidualna, praca w grupach, prezentacja ustana, praca przy komputerze	
Środki dydaktyczne	
• komputery podłączone do sieci Internet	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
W jaki sposób uzasadnić niską skłonność Polaków do oszczędzania?	

Dział nr 3	Instytucje rynkowe
Temat nr 3.4.	Giełda papierów wartościowych – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania instytucji rynkowych. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 3. Instytucje rynkowe. Uczeń: 2) wyjaśnia funkcję, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: (...) giełda papierów wartościowych; 4) wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełdy papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów wartościowych w Warszawie; 6) wymienia podstawowe wskaźniki giełdowe i wyjaśnia ich wagę w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie	
Treści nauczania	
1. Mechanizm funkcjonowania giełd. 2. Wskaźniki giełdowe. 3. Ryzyko inwestowania na giełdzie.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: giełda papierów wartościowych, rynek kapitałowy, rynek podstawowy i równoległy, papier wartościowy, akcja, kurs akcji, indeks giełdowy, rachunek inwestycyjny, hossa, bessa obligacja, weksel. 2. Wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełd, w tym Giełdy Papierów Wartościowych. 3. Opisuje pracę maklera giełdowego. 4. Charakteryzuje instytucje rynku kapitałowego. 5. Charakteryzuje podstawowe indeksy giełdowe.
Umiejętności	1. Analizuje tabele z notowaniami giełdowymi. 2. Interpretuje podstawowe wskaźniki giełdowe z Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie – WIG, WIG 20, C/Z, wartość rynkowa/wartość księgową firmy. 3. Umie wypełnić zlecenie kupna – sprzedaży akcji. 4. Potrafi wyszukać informacje niezbędne do wyboru spółki giełdowej w przypadku zakupu jej akcji. 5. Wie, jakie działania należy podjąć, aby zainwestować na giełdzie papierów wartościowych. 6. Umie określić ryzyko inwestowania na giełdzie papierów wartościowych.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Nabywa umiejętność krytycznego spojrzenia na to, co się dzieje na rynku. 2. Wykazuje chęć inwestowania w przyszłości na giełdzie papierów wartościowych, jest świadomy związanego z tym ryzyka.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem, praca z tekstem, wykład z wykorzystaniem foliogramów	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet, • foliogramy na temat wskaźników giełdowych, • podręcznik: Makiela Z., Rachwał T., <i>Podstawy przedsiębiorczości</i>, Nowa Era, Warszawa 2005. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości 1. Piotr Krzyszczyk „Zasady funkcjonowania Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie” (zasób: scenariusze lekcji).	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość 1. Paweł Klein „Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie” (zasób: zdjęcia/ilustracje).	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wyszukaj w Internecie informacje giełdowe, w tym notowania i komunikaty wybranej spółki.	

Dział nr 3	Instytucje rynkowe
Temat nr 3.5.	Formy inwestowania kapitału – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) rozróżnia i porównuje formy inwestowania i wynikające z nich ryzyko. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 3. Instytucje rynkowe. Uczeń: 2) wyjaśnia funkcję, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: (...) fundusze inwestycyjne; 5) wskazuje różnicę między różnymi rodzajami papierów wartościowych; 7) rozróżnia formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania; 8) oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie; 10) analizuje oferty (...) funduszy inwestycyjnych.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Inwestowanie i jego formy. 2. Charakterystyka inwestycji rzeczowych i finansowych. 3. Przesłanki podejmowania decyzji dotyczących inwestowania. 4. Zależność między ryzykiem a zyskiem. 5. Fundusze inwestycyjne i ich rola w gospodarce. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: inwestowanie, oszczędzanie, inwestycje rzeczowe i finansowe, waluty obce, jednostki funduszy inwestycyjnych, obligacje, akcje. 2. Rozróżnia papiery wartościowe. 3. Opisuje zależności pomiędzy zyskiem a ryzykiem. 4. Podaje przykłady inwestycji rzeczowych i finansowych. 5. Podaje wady i zalety inwestycji rzeczowych i finansowych.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi porównywać wybrane formy inwestowania i określać dla nich ryzyko. 2. Potrafi obliczyć zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie. 3. Analizuje oferty funduszy inwestycyjnych. 4. Umiejętność zarządzania własnymi pieniędzmi. 5. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ma szacunek dla pieniędzy. 2. Umiejętność krytycznej oceny otaczającej nas rzeczywistości ekonomicznej.
Procedury osiąganych celów (metody nauczania)	
praca w grupach, dyskusja, ćwiczenia grupowe i indywidualne, projekt	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • oferty kilku funduszy inwestycyjnych, • kartki z przykładami do obliczeń. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wykonać projekt na temat: „Jakie kroki należy podjąć i jakie warunki spełnić, by zainwestować na rynku kapitałowym”.	

Dział nr 3	Instytucje rynkowe
Temat nr 3.6.	System emerytalny w Polsce – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania instytucji rynkowych.	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 3. Instytucje rynkowe. Uczeń: 2) wyjaśnia funkcję, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: (...) fundusze emerytalne; 9) charakteryzuje system emerytalny w Polsce i wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową a wysokością emerytury; 10) analizuje oferty (...) funduszy emerytalnych.	
Treści nauczania	
1. Ubezpieczenia społeczne. 2. System emerytalny. 3. Analiza ofert funduszy emerytalnych.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: ubezpieczenia, OFE. 2. Omawia system ubezpieczeń emerytalnych w Polsce. 3. Wymienia rodzaje ubezpieczeń społecznych. 4. Wyjaśnia, na co są przeznaczane składki ubezpieczenia społecznego i kiedy można z nich korzystać. 5. Zna nazwy kilku funduszy emerytalnych. 6. Wyjaśnia, jaką funkcję w gospodarce pełnią fundusze emerytalne.
Umiejętności	1. Potrafi obliczyć składki na ubezpieczenia społeczne od danego wynagrodzenia. 2. Potrafi wybrać OFE, analizując jego osiągnięcia rynkowe w dziedzinie inwestowania środków finansowych. 3. Formułuje opinie na temat systemu emerytalnego w Polsce. 4. Wie, jak należy przystąpić do OFE. 5. Nabywa umiejętności krytycznego spojrzenia na to, co dzieje się na rynku w sferze ubezpieczeń społecznych.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Rozumie konieczność objęcia ubezpieczeniem społecznym osób bez pracy. 2. Ma świadomość występującego związku między swoją aktywnością zawodową a wysokością przyszłej emerytury. 3. Ceni wartość swojej pracy. 4. Rozumie swoją odpowiedzialność za warunki życia po przejściu na emeryturę.
Procedury osiągnięcia celów (metody nauczania)	
wykład z prezentacją, ćwiczenia praktyczne	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • oferty funduszy emerytalnych, • przykłady na obliczanie składek ubezpieczenia społecznego, • foliogramy na temat systemu emerytalnego w Polsce. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Przeanalizuj oferty kilku OFE (innych niż omawiane na zajęciach) oraz stwórz ich ranking w zależności od osiągniętych przez nich wyników działalności.	

Dział nr 3	Instytucje rynkowe
Temat nr 3.7.	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania (...) instytucji rynkowych. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 3. Instytucje rynkowe. Uczeń: 2) wyjaśnia funkcję, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: (...) firmy ubezpieczeniowe; 10) analizuje oferty (...) firm ubezpieczeniowych.	
Treści nauczania	
1. Rodzaje ubezpieczeń majątkowych i osobowych. 2. Rola i oferty firm ubezpieczeniowych w gospodarce rynkowej.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Kwalifikuje różne typy ubezpieczeń majątkowych i osobowych. 2. Wymienia przykłady obowiązkowych ubezpieczeń majątkowych i osobowych. 3. Dostrzega znaczenie ubezpieczeń majątkowych i osobowych dla osób i firm.
Umiejętności	1. Porównuje oferty i zawiera umowę ubezpieczenia AC i OC samochodu, ubezpieczenia mieszkania, polisy na życie, ubezpieczenia NNW. 2. Analizuje tzw. ogólne warunki ubezpieczenia. 3. Potrafi uzyskać odszkodowanie w sytuacji np. kolizji drogowej czy zalania mieszkania przez sąsiada. 4. Ocenia korzyści płynące z ubezpieczeń.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Potrafi bez skrępowania rozmawiać z bliskimi o polisach na życie. 2. Wykazuje postawę aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w sferze ubezpieczeń.
Procedury osiąganych celów (metody nauczania)	
drama, ćwiczenia terenowe, wizyta w agencji ubezpieczeniowej, wykład, pogadanka, praca w grupach, praca z tekstem – według scenariusza poniżej	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • wzory formularzy i dokumentów polis ubezpieczeniowych, • materiały dotyczące ubezpieczeń pobrane od agentów ubezpieczeniowych, • podręcznik: Makiela Z., Rachwał T., <i>Podstawy przedsiębiorczości</i>, Nowa Era, Warszawa 2005. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości 1. Piotr Krzyszczak „System ubezpieczeń gospodarczych” (zasób: scenariusze lekcji).	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Określ mocne i słabe strony ubezpieczeń AC i OC oraz szanse i zagrożenia dla ubezpieczającego się. Posłuż się metodą analizy SWOT.	

Dział nr 4	Państwo, gospodarka
Temat nr 4.1.	Rola państwa w gospodarce. Mierniki wzrostu gospodarczego – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
<p>Cele kształcenia – wymagania ogólne:</p> <p>II. Gospodarka i przedsiębiorstwo</p> <p>Uczeń (...) charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki oraz role państwa w gospodarce.</p> <p>Treści nauczania – wymagania szczegółowe:</p> <p>4. Państwo, gospodarka. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wymienia i charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa; 2) opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego. 	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Państwo i jego funkcje ekonomiczne. 2. Interwencjonizm państwowy. 3. Wzrost i rozwój gospodarczy. 4. Wskaźniki wzrostu gospodarczego. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: państwo, interwencjonizm państwowy, subwencja, dotacja, funkcja alokacyjna, stabilizacyjna i redystrybucyjna państwa, wzrost gospodarczy, rozwój gospodarczy, Produkt Krajowy Brutto (PKB), PKB per capita, Produkt Narodowy Brutto (PNB), koniunktura, cykl koniunkturalny, trend, amortyzacja, podatki pośrednie. 2. Charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa. 3. Podaje na przykładach, w jaki sposób państwo realizuje funkcje ekonomiczne. 4. Wyjaśnia różnice między wzrostem a rozwojem gospodarczym. 5. Wymienia i charakteryzuje podstawowe wskaźniki pomiaru wzrostu gospodarczego: PKB, PKB per capita, PNB. 6. Wyjaśnia zasadę pomiaru PKB.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interpretuje wysokość i przyrost PKB. 2. Potrafi wyjaśnić wpływ postępu naukowego i technicznego, zatrudnienia, wydajności pracy na rozwój gospodarczy kraju.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi dostrzec i zrozumieć problemy ludzi żyjących w krajach o bardzo niskim PKB.
Procedury osiąganych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, ćwiczenia praktyczne, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet, • roczniki statystyczne. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
<p>Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jan Wendt „Czynniki i bariery rozwoju gospodarczego” (zasób: ćwiczenia interaktywne). 2. Jan Wendt „Miary aktywności gospodarczej” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający miary rozwoju gospodarczego oraz metody obliczenia produktu narodowego. 3. Jan Wendt „Podział gospodarczy świata” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający kryteria podziału państw na słabo i wysoko rozwinięte oraz miary aktywności gospodarczej wybranych państw. 4. Jan Wendt „Wzrost a rozwój gospodarczy” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający, czym są i jak od siebie zależą wzrost i rozwój gospodarczy. 	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Co to znaczy, że gospodarka rozwija się cyklicznie? Określ i opisz fazy w klasycznym cyklu koniunkturalnym.	

Dział nr 4	Państwo, gospodarka
Temat nr 4.2.	Polityka fiskalna państwa – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo Uczeń (...) analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce (...) Polski	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 4. Państwo, gospodarka. Uczeń: 3) przedstawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę; 4) wymienia źródła dochodów i rodzaje wydatków państwa; 5) wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę.	
Treści nauczania	
1. Dochody i wydatki państwa. 2. System podatkowy.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Wyjaśnia pojęcia: budżet państwa, deficyt budżetowy, dług publiczny, decentralizacja, podatek. 2. Podaje źródła dochodów i kierunki wydatków budżetu państwa. 3. Wymienia i omawia podstawowe zasady konstrukcji budżetu państwa. 4. Przedstawia klasyfikacje podatków. 5. Wyjaśnia rolę podatków w państwie.
Umiejętności	1. Wykorzystuje i przetwarza podane informacje (np. struktury) dotyczące źródeł dochodów budżetowych, kierunków wydatków oraz sposobów pokrycia deficytu budżetowego. 2. Oblicza podatek VAT. 3. Umie wyszukiwać, selekcjonować i opracowywać informacje. 4. Efektywnie posługuje się technologią informacyjną. 5. Reprezentuje własne zdanie w rzeczowy i kulturalny sposób.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Ma świadomość rzetelnego rozliczania się z podatków. 2. Rozumie konieczność zrównoważenia budżetu państwa. 3. Przyjmuje postawę szacunku, zachowując krytycyzm w stosunku do osób odpowiadających za finanse państwa. 4. Jest odpowiedzialny za efekty pracy grupy, integruje się z zespołem. 5. Jest kreatywny. 6. Potrafi odnieść zdobytą wiedzę do praktyki. 7. Analizuje związki przyczynowo-skutkowe w gospodarce rynkowej. 8. Potrafi wyjaśnić wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na życie społeczne i gospodarcze kraju.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem, burza mózgów, miniwykład, praca w grupach, mapa pojęciowa	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> komputery podłączone do sieci Internet, w zakresie tematyki podatków – patrz niżej wymieniony scenariusz zajęć. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
1. Małgorzata Kołodziejska, Marzena Andrzejewska „Pojęcie i klasyfikacja podatków” (zasób: scenariusze lekcji). 2. Małgorzata Kołodziejska, Marzena Andrzejewska „Sąd nad podatkami” (zasób: scenariusze lekcji).	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
1. Piotr Mazur „Obrady sejm” (zasób: zdjęcia/ilustracje) – ilustracja przedstawiająca obrady sejm.	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Sprawdź w Internecie, na stronie Ministerstwa Finansów założenia budżetu państwa na bieżący rok i sprawozdania z wykonania budżetu za rok ubiegły. Napisz notatkę ze spostrzeżeń.	

Dział nr 4	Państwo, gospodarka
Temat nr 4.3.	Polityka pieniężna państwa – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych.	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 3. Instytucje rynkowe. Uczeń: 2) wyjaśnia funkcję, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: bank centralny (...). 4. Państwo, gospodarka. Uczeń: 3) przedstawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę, 6) charakteryzuje narzędzia polityki pieniężnej.	
Treści nauczania	
1. Rola i znaczenie banku centralnego. 2. Przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: polityka ekspansywna, polityka restrykcyjna, stopa rezerw obowiązkowych, operacje otwartego rynku. 2. Rozumie rolę banku centralnego w gospodarce. 3. Zna przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę. 4. Wie, na czym polega polityka ekspansywna prowadzona przez bank centralny. 5. Wie, w jakim celu państwo stosuje restrykcyjną politykę monetarną.
Umiejętności	1. Ocenia rolę banku centralnego. 2. Rozumie wpływ polityki pieniężnej na życie społeczne, polityczne i gospodarcze kraju.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Umiejętność swobodnego wyrażania własnych myśli, samodzielność w myśleniu, wykazywanie inwencji twórczej.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
wykład z prezentacją, dyskusja, burza mózgów	
Środki dydaktyczne	
• foliogramy na temat polityki monetarnej państwa	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wykaż, jakie skutki gospodarcze spowoduje polityka restrykcyjna, a jakie – polityka ekspansywna. Opisz, jak zmieniają się następujące parametry gospodarcze: oprocentowanie kredytów, ilość pieniądza na rynku, wzrost gospodarczy.	

Dział nr 4	Państwo, gospodarka
Temat nr 4.4.	Inflacja – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 4. Państwo, gospodarka. Uczeń: 7) identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji.	
Treści nauczania	
1. Pojęcie i rodzaje inflacji. 2. Metody walki z inflacją.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: inflacja, inflacja popytowa, inflacja kosztowa. 2. Wymienia skutki inflacji.
Umiejętności	1. Potrafi odnaleźć informacje dotyczące aktualnego poziomu inflacji w Polsce i na świecie. 2. Rozumie wpływ inflacji na funkcjonowanie gospodarki. 3. Potrafi wyjaśnić na przykładach mechanizm funkcjonowania inflacji „pchanej przez koszty” i inflacji podażowej. 4. Potrafi pozyskiwać informacje z roczników statystycznych. 5. Wykazuje korzyści i zagrożenia wynikające z inflacji.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Wykazuje postawę aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu gospodarczym kraju. 2. Umiejętność komunikowania się, argumentowania i negocjacji.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
ćwiczenie praktyczne, mapa pojęciowa, dyskusja	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • roczniki statystyczne, • przykłady opisu inflacji kosztowych i popytowych. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości 1. Bogumiła Wnuk „Pojęcie, skutki społeczno-gospodarcze i metody zapobiegania inflacji” (zasób: scenariusze lekcji).	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Przedstaw w formie notatki, na czym polega polityka antyinflacyjna wybranego państwa europejskiego.	

Dział nr 4	Państwo, gospodarka
Temat nr 4.5.	Handel międzynarodowy – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 4. Państwo, gospodarka. Uczeń: 8) wyjaśnia wpływ kursu waluty na gospodarkę i handel zagraniczny, 10) wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski.	
Treści nauczania	
1. Eksport i import. 2. Korzyści z handlu zagranicznego.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: handel międzynarodowy, import, eksport. 2. Omawia tendencje w handlu zagranicznym Polski, wymienia kraje, z którymi obroty Polski są największe. 3. Wymienia korzyści płynące z handlu zagranicznego. 4. Dostrzega znaczenie współpracy międzynarodowej.
Umiejętności	1. Potrafi odnaleźć informacje dotyczące aktualnego poziomu eksportu i importu w Polsce i na świecie. 2. Potrafi wykazać wpływ współpracy gospodarczej z zagranicą na gospodarkę kraju.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Rozumie potrzebę uczestnictwa Polski w międzynarodowej współpracy gospodarczej.
Procedury osiągnięcia celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, praca z tekstem, praca w grupach	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> komputery podłączone do sieci Internet, roczniki statystyczne. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
<ol style="list-style-type: none"> Jan Wendt „Co to jest handel zagraniczny?” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający zagadnienia dotyczące handlu zagranicznego. Tomasz Szejwer „Kantor” (zasób: zdjęcia/ilustracje) – zdjęcia kantoru wymiany walut oraz tabele kursów kupna i sprzedaży walut. Jan Wendt „Kursy walutowe” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny, prezentujący informacje na temat kursów walut, ich rodzajów oraz czynników wpływających na wysokość kursów walut. YDP „Towary eksportowe” (zasób: zdjęcia /ilustracje) – zdjęcie przedstawiające cukier i towar eksportowy Kuby oraz oliwki – towar eksportowy Hiszpanii. Jan Wendt „Korzyści z handlu zagranicznego” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający korzyści związane z handlem zagranicznym, czynniki wpływające na eksport określonych dóbr i usług, rodzaje rozliczeń w handlu zagranicznym oraz rodzaje cel. 	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Na podstawie różnych źródeł informacji przygotuj portfolio dotyczące korzyści gospodarczych oraz zagrożeń dla gospodarki Polski związanej z handlem z zagranicznym.	

Dział nr 4	Państwo, gospodarka
Temat nr 4.6.	Globalizacja – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne II. Gospodarka i przedsiębiorstwo. Uczeń (...) analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 4. Państwo, gospodarka. Uczeń: 11) wskazuje największe centra finansowe i gospodarcze na świecie; 12) ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji.	
Treści nauczania	
1. Integracja gospodarcza. 2. Formy łączenia się przedsiębiorstw. 3. Korzyści i koszty globalizacji.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Definiuje pojęcia: integracja gospodarcza, globalizacja. 2. Omawia formy łączenia się przedsiębiorstw: koncern, trust, korporacja, holding, monopol. 3. Objasnia istotę procesu globalizacji oraz rozróżnia jego przyczyny, przejawy i skutki. 4. Wymienia etapy integracji gospodarczej. 5. Zna największe centra finansowe świata.
Umiejętności	1. Wykazuje korzyści i zagrożenia związane z poszczególnymi formami łączenia się przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej. 2. Analizuje i ocenia wpływ globalizacji gospodarki na życie społeczne, kulturalne i polityczne współczesnego świata. 3. Ocenia konsekwencje procesu globalizacji dla Polski.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Dostrzega potrzebę współpracy międzynarodowej na wszelkich płaszczyznach. 2. Ma własne zdanie na temat warunków integracji Polski z Unią Europejską. 3. Rozumie potrzebę nauki i doskonalenia znajomości języków obcych.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, dyskusja, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> komputery podłączone do sieci Internet, film wideo 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
1. Jan Wendt „Monopol, konkurencja monopolistyczna” (zasób: ćwiczenia interaktywne). 2. Jan Wendt „Oligopol” (zasób: ćwiczenia interaktywne).	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
1. YDP „Bariery utrudniające wejście na rynek monopolistyczny” (zasób: film wideo/animacje). 2. Jan Wendt „Czynniki wpływające na proces globalizacji” (zasób: ćwiczenia interaktywne). 3. YDP „Internet” (zasób: filmy wideo/animacje) – animacja przedstawiająca możliwości Internetu jako czynnika wpływającego na proces globalizacji. 4. Jan Wendt „Polska w Europie” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran przedstawiający położenie geopolityczne Polski, główne szlaki komunikacyjne przebiegające przez Polskę oraz kraje należące do Unii Europejskiej i NATO. 5. Jan Wendt „Polska w Unii Europejskiej” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – ekran interaktywny przedstawiający przebieg procesu akcesyjnego Polski do UE, korzyści i koszty związane z przystąpieniem do UE.	
Przedmiot/kategoria – Podstawy ekonomii	
1. YDP „Inwestycje w Polsce” (zasób: filmy wideo/animacje) – animacja prezentująca argumenty za inwestowaniem w Polsce.	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Czy globalizacja pozwoli zmniejszyć poziom biedy na świecie? Odpowiedź uzasadnij.	

Dział nr 5	Przedsiębiorstwo
Temat nr 5.1.	Przedsiębiorstwo i jego otoczenie – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
<p>Cele kształcenia – wymagania ogólne</p> <p>II. Gospodarka i przedsiębiorstwo.</p> <p>Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa.</p> <p>Treści nauczania – wymagania szczegółowe</p> <p>2. Rynek – cechy i funkcje. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin.</p> <p>5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje otoczenie, w którym działa przedsiębiorstwo;</p> <p>2) omawia cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji.</p>	
Treści nauczania	
<p>1. Makro- i mikrootoczenie przedsiębiorstwa.</p> <p>2. Cele gospodarowania.</p>	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<p>1. Definiuje pojęcia: makrootoczenie, mikrootoczenie.</p> <p>2. Zna czynniki makro- i mikrootoczenia.</p> <p>3. Wymienia społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania.</p>
Umiejętności	<p>1. Ocenia i analizuje wpływ czynników na otoczenie dalsze przedsiębiorstwa.</p> <p>2. Identyfikuje i analizuje czynniki mikrootoczenia.</p> <p>3. Podaje na konkretnych przykładach, jakie są ekonomiczne i społeczne cele gospodarowania.</p>
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<p>1. Doskonali umiejętności pracy w grupach.</p> <p>2. Wykazuje inicjatywę w działaniach.</p>
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
mapa pojęciowa, praca w grupach, ćwiczenia praktyczne, dyskusja	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • foliogramy na temat otoczenia przedsiębiorstwa, • kartki z ćwiczeniami dotyczącymi identyfikacji elementów otoczenia mikro i makro firmy. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wybierz jedną z firm działających na rynku lokalnym i zidentyfikuj jej otoczenie bliższe i dalsze. Pracę przedstaw w formie referatu.	

Dział nr 5	Przedsiębiorstwo
Temat nr 5.2.	Biznesplan – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
<p>Cele kształcenia – wymagania ogólne</p> <p>II. Gospodarka i przedsiębiorstwo.</p> <p>Uczeń (...) sporządza prosty biznesplan.</p> <p>Treści nauczania – wymagania szczegółowe</p> <p>1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń:</p> <p>5) zna korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie.</p> <p>5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:</p> <p>3) sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie;</p> <p>8) omawia etapy realizacji projektu oraz planuje działania zmierzające do jego realizacji;</p> <p>10) charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa.</p>	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Elementy biznesplanu. 2. Uproszczony biznesplan 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: potencjalny rynek, nisza rynkowa, lokalizacja. 2. Wymienia podstawowe elementy i zasady sporządzania biznesplanu. 3. Wymienia sytuacje, w których niezbędne jest stworzenie biznesplanu. 4. Wyjaśnia zasadność tworzenia biznesplanu. 5. Zna korzyści wynikające z planowania własnych działań.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi napisać prosty biznesplan. 2. Wie, jak rozpoznać rynek i gdzie w najbliższym otoczeniu najkorzystniej ulokować firmę.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doskonali umiejętności pracy zespołowej. 2. Wie, że podjęcie działalności gospodarczej jest ryzykowne, ale może przynieść satysfakcję i pieniądze. 3. Rozumie, że planując własną działalność, nie należy kopiować cudzych pomysłów.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
ćwiczenia praktyczne, praca w grupach, metoda projektu	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • materiały na temat pisania biznesplanu pochodzące z platformy internetowej Kuźnia Sukcesu, adres: http://kuzniasukcesu.net 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Po sporządzeniu biznesplanu ocenić zdolność kredytową owego projektu za pomocą wskaźników oceny zdolności kredytowej.	

Dział nr 5	Przedsiębiorstwo
Temat nr 5.3.	Formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:	
4) rozróżnia podstawowe formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstwa.	
Treści nauczania	
1. Rodzaje przedsiębiorstw. 2. Charakterystyka spółek osobowych i kapitałowych.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: osoba fizyczna, osoba prawna, dywidenda, akcje, akcje uprzywilejowane, prokura, aport. 2. Wymienia wszystkie typy spółek z podziałem na osobowe i kapitałowe. 3. Charakteryzuje wszystkie typy spółek pod kątem: podstawy prawnej działalności, charakteru i osobowości prawnej, pakietu założycielskiego i legalizacji, czasu trwania spółki, wkładu do spółki, majątku spółki, władz spółki i reprezentacji, udziału w zyskach i stratach, odpowiedzialności za zobowiązania spółki, rozwiązania umowy spółki. 4. Wymienia zalety i wady prowadzenia działalności jako jednoosobowy przedsiębiorca. 5. Określa różnice między osobą fizyczną a osobą prawną.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dokonuje wyboru formy organizacyjnej przedsiębiorstwa odpowiedniej do planowanej działalności gospodarczej. 2. Umie sporządzić uproszczoną umowę wybranej spółki.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykazuje inicjatywę i samodzielność w działaniach. 2. Jest odpowiedzialny za pracę grupy, integruje się z zespołem.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
ćwiczenia praktyczne, praca w grupach, prezentacja, praca z komputerem	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kodeks cywilny,</i> • <i>Kodeks handlowy,</i> • <i>Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U z 2007r., nr 155, poz.1095, ostatnia zmiana 13 maj 2011r., Dz.U. nr 131, poz.764),</i> • komputery podłączone do sieci Internet, • tabele do uzupełnienia informacji na temat poszczególnych spółek. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
1. Grzegorz Gieniec „Zasady funkcjonowania spółki komandytowej” (zasób: tablice/schematy).	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Dokonaj porównania spółek osobowych z kapitałowymi. Przygotuj odpowiednie zestawienie, w którym opisz różnice. Podaj kryteria, według których dokonasz oceny.	

Dział nr 5	Przedsiębiorstwo
Temat nr 5.4.	Procedura zakładania firmy – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:	
5) opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zalety i wady prowadzenia własnej działalności gospodarczej. 2. Formalności związane z zakładaniem własnej firmy. 3. Rejestracja firmy on-line (od stycznia 2012 r.) 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: działalność gospodarcza, mikroprzedsiębiorstwo, małe przedsiębiorstwo, średnie przedsiębiorstwo, NIP, REGON, PESEL, CEIDG, PPK, PKD 2007. 2. Wie, co obejmuje wpis do CEIDG. 3. Wyjaśnia rolę małych i średnich firm w gospodarce. 4. Wymienia zalety i wady prowadzenia własnego przedsiębiorstwa. 5. Wie, co to jest podpis elektroniczny z certyfikatem kwalifikowanym. 6. Wie, co to jest profil zaufany na platformie ePUAP, do czego służy i jak go uzyskać. 7. Wie, gdzie kupić bezpieczny podpis elektroniczny i ile on kosztuje. 8. Wie, kto utworzył oraz czym zajmuje się Pojedynczy Punkt Kontaktowy. 9. Wie, w jaki sposób można zawiesić działalność gospodarczą.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi dopełnić formalności związanych z założeniem jednoosobowej działalności gospodarczej, w tym potrafi wypełnić wniosek CEIDG-1. 2. Ocenia szansę na pracę i rozwój zawodowy, gdy prowadzi się własną firmę.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi pracować indywidualnie. 2. Wykazuje duże zaangażowanie w pracach. 3. Ma świadomość zachowywania się profesjonalnie.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem, ćwiczenia praktyczne	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • wykład z wykorzystaniem foliogramów lub prezentacji multimedialnych na temat zakładania firmy, • <i>Ustawa z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej</i> (Dz.U z 2007r., nr 155, poz.1095, ostatnia zmiana 13 maj 2011r., Dz.U. nr 131, poz.764), • komputery podłączone do sieci Internet, • wnioski CEIDG-1 (wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o działalności gospodarczej, do pobrania ze strony internetowej www.ceidg.gov.pl). 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Skąd wziąć pieniądze na działalność gospodarczą? Opisz źródła finansowania działalności gospodarczej.	

Dział nr 5	Przedsiębiorstwo
Temat nr 5.5.	Praca zespołowa – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń:	
9) przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu (...).	
5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:	
6) omawia zasady pracy zespołowej i wyjaśnia, na czym polegają role lidera i wykonawcy; omawia cechy dobrego kierownika zespołu.	
Treści nauczania	
1. Zasady pracy zespołowej.	
2. Cechy dobrego kierownika.	
3. Rola lidera i wykonawcy.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zna pojęcia: zespół, praca zespołowa, rola lidera, asertywność, przywódca. 2. Zna etapy rozwoju zespołu. 3. Zna zasady pracy zespołowej. 4. Wymienia wady i zalety pracy indywidualnej i zespołowej. 5. Potrafi wymienić cechy dobrego kierownika zespołu. 6. Rozumie rosnące znaczenie pracy zespołowej i wyjaśnia rolę lidera zespołu oraz wykonawcy.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi sprawnie dołączyć do grupy. 2. Pokonuje bariery komunikacyjne w pracy zespołowej. 3. Potrafi wyciągać wnioski i dokonywać syntezy. 4. Potrafi oceniać, wyrażać własne opinie i dokonywać osądów. 5. Potrafi samodzielnie myśleć i wyrażać własne opinie i sądy. 6. Uczestniczy w dyskusji i przedstawia własną argumentację.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi pracować w zespole. 2. Jako lider zespołu potrafi kierować ludźmi w sposób profesjonalny i uczciwy. 3. Ma świadomość odpowiedzialności za wspólnie realizowane zadania, związane z pracą zespołową. 4. Okazuje tolerancję dla postaw i zachowań innych od swoich. 5. Wykazuje inicjatywę i samodzielność w działaniach.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
drama, dyskusja, praca indywidualna, szkolenie multimedialne	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputer z rzutnikiem multimedialnym, • szkolenie multimedialne na płycie pt. „Asertywność”, • test na temat „Czy jestem dobrym kierownikiem?”, • test J.W. Redlina dotyczący stylów kierowania. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wyjaśnij, dlaczego warto w życiu być asertywnym. Podaj przykłady o tym świadczące.	

Dział nr 5	Przedsiębiorstwo
Temat nr 5.6.	Rozwiązywanie konfliktów w drodze negocjacji – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:	
7) identyfikuje i analizuje konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązywania, szczególnie w drodze negocjacji.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Konflikt. 2. Zasady negocjacji. 3. Wybrane techniki negocjacyjne. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: konflikt, perswazja, manipulacja, kompromis, negocjacje, liberalizm, dominacja, konflikt interesów, konflikt strukturalny, konflikt racji. 2. Wymienia zasady niedopuszczania do konfliktu, bez rezygnacji z własnych interesów. 3. Wymienia błędy prowadzące do nasilenia, a nie rozwiązywania konfliktów. 4. Wymienia zasady negocjacji oraz błędy negocjacyjne. 5. Opisuje różne techniki negocjacji. 6. Potrafi określić role członków zespołu negocjacyjnego. 7. Rozróżnia zachowanie „twardego”, „miękkiego” oraz „rzeczowego” negocjatora.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stosuje podstawowe metody rozwiązywania konfliktów. 2. Potrafi przeprowadzić proste negocjacje. 3. Kompromisowo rozwiązuje problemy w grupie. 4. Potrafi podejmować decyzje w sytuacjach trudnych. 5. Potrafi dokonać prezentacji własnego stanowiska, stosując różne środki komunikacji.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyjmuje w negocjacjach postawę szacunku wobec przeciwnika. 2. Rozumie, że wolność jest podstawowym prawem człowieka. 3. W każdej konfliktowej sytuacji dąży do jej rozwiązania. 4. Reaguje na potrzeby innych, pamiętając jednocześnie o własnych sprawach. 5. Właściwie odgrywa role przyjęte w grupie.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
szkolenie multimedialne, wykład, praca z tekstem, praca w grupach, drama, burza mózgów	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputer i rzutnik multimedialny, • szkolenie multimedialne na płycie CD pt. <i>Negocjacje</i>, • podręcznik: Makiela Z., Rachwał T., <i>Podstawy przedsiębiorczości</i>, Nowa Era, Warszawa 2005, • kartki z opisem sytuacji konfliktowych i z metodami rozwiązywania konfliktów, niezbędne do wykonania ćwiczeń w grupach. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
1. Piotr Krzyszczuk „Istota, przyczyny i rozwiązywanie konfliktów pracowniczych” (zasób: scenariusze).	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Czy negocjacje jako metoda rozwiązywania konfliktów zawsze się sprawdza? Odpowiedź uzasadnij.	

Dział nr 5	Przedsiębiorstwo
Temat nr 5.7.	Etyka w biznesie – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne 1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 6) analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która zgodnie z zasadami etyki odniosła sukces w życiu zawodowym. IV. Zasady etyczne. Uczeń wyjaśnia zasady etyczne w biznesie (...), potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym.	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe 5. Przedsiębiorstwo. Uczeń: 9) charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Etyka i wartości etyczne. 2. Etyczne i nieetyczne zachowania. 3. Zjawisko korupcji i jej formy. 4. Metody walki z korupcją. 5. Obszary problemów etycznych dotyczące firm. 6. Odpowiedzialność wobec pracowników i kontrahentów. 7. Przykłady etycznych działań przedsiębiorstw. 8. Skutki korupcji dla przedsiębiorstw i państw. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: etyka, kodeks etyczny, wartość, własność, wolność, sprawiedliwość, odpowiedzialność, uczciwa reklama, uczciwa praca, uczciwa konkurencja, korupcja, przekupstwo, nadużycie władzy, szara strefa. 2. Rozpoznaje etyczne i nieetyczne zachowania w miejscu pracy. 3. Wyjaśnia, na czym polega etyczna odpowiedzialność za podejmowane działania. 4. Zna konsekwencje nieetycznych zachowań w miejscu pracy. 5. Podaje przykłady etycznych i nieetycznych działań przedsiębiorstwa wobec pracowników i kontrahentów. 6. Charakteryzuje formy korupcji. 7. Podaje przykłady różnych form korupcji spotykanych w życiu codziennym. 8. Wyjaśnia szkodliwość brania i dawania łapówek. 9. Wymienia przyczyny powstania szarej strefy w gospodarce. 10. Analizuje przebieg kariery zawodowej Dana Laskowskiego, który – zgodnie z zasadami etycznymi – odniósł sukces w życiu zawodowym.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prezentuje swoje poglądy na temat etyki w biznesie. 2. Potrafi czynnie uczestniczyć w dyskusji i poprawnie przytaczać argumenty.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyjmuje postawę uczciwego człowieka wobec korupcji. 2. Rozumie, że chociaż zysk jest podstawowym celem działania firm, jego osiągnięcie powinno odbywać się zgodnie z prawem. 3. Rozumie potrzebę propagowania wartości społecznych, prostego i przejrzystego systemu prawnego oraz odpowiedniej kontroli ze strony państwa.
Procedury osiąganych celów (metody nauczania)	
praca z tekstem, dyskusja	
Środki dydaktyczne	
<p>1) Przykłady działań nieetycznych firmy GlaxoSmithKline (autor: Krzysztof Wójcik, Uniwersytet Łódzki, teksty dostępne na stronie www.etykabiznesu.pl): Przykład 1 – produkowanie lekarstw w oparciu o komponenty pochodzące z płodów, Przykład 2 – ukrywanie wyników badań leków, Przykład 3 – Niejawne związki naukowo-finansowe lekarzy i firm farmaceutycznych,</p> <p>2) Kodeks etyki w biznesie firmy InternationalPaper (do pobrania ze strony internetowej www.etykabiznesu.pl), 3) Tekst „Wiara i kariera... czyli o etyce w praktyce” – wywiad z Danem Laskowskim – do pobrania ze strony internetowej http://biznesmeni.pl, 4) Tekst „Przyjazny biznes klucz do sukcesu grupy ASMET” – opis firmy Andrzeja Sajkami, do pobrania ze strony internetowej http://www.asmet.com.pl.</p>	

Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl
brak
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów
Opisz specyficzne reguły etyczne dla wybranego zawodu lub stanowiska pracy.

Dział nr 6	Rynek pracy
Temat nr 6.1.	Bezrobocie – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
6. Rynek pracy. Uczeń:	
1) omawia mierniki i skutki bezrobocia dla gospodarki oraz sposoby walki z bezrobociem.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Pojęcie bezrobocia. 2. Uczestnicy rynku pracy. 3. Rodzaje bezrobocia. 4. Metody walki z bezrobociem. 5. Skutki bezrobocia dla gospodarki. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcie bezrobotny. 2. Charakteryzuje rodzaje bezrobocia. 3. Wymienia przyczyny bezrobocia. 4. Wie, jakie problemy społeczne wynikają z bezrobocia. 5. Wymienia metody walki z bezrobociem. 6. Wie, gdzie powinien się zarejestrować jako osoba bezrobotna. 7. Zna instytucje pomagające bezrobotnym. 8. Zna skutki, jakie bezrobocie powoduje w gospodarce.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analizuje strukturę przestrzenną bezrobocia w Polsce, w Europie i na świecie. 2. Oblicza stopę bezrobocia (miernik bezrobocia). 3. Ocenia metody przeciwdziałania bezrobociu. 4. Porównuje i ocenia różne formy pomocy bezrobotnym przez państwo.
Inne kompetencje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jest wrażliwy na kwestie bezrobocia i przyjmuje postawę życzliwości wobec osób pozostających bez pracy. 2. Ma świadomość, że samemu można stać się bezrobotnym. 3. Rozumie potrzebę ciągłego dokształcania się, podnoszenia kompetencji zawodowych i osobistych. 4. Potępia postawę unikania pracy.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
wykład z wykorzystaniem plansz lub prezentacji multimedialnej, prezentacja wyników pracy grupy, ćwiczenia utrwalające, praca z komputerem – ćwiczenia indywidualne ze stroną internetową wybranego urzędu pracy	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • roczniki statystyczne GUS, • komputery podłączone do sieci Internet. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Dlaczego dziś tak wiele młodych osób jest bezrobotnymi? Odpowiedź uzasadnij	

Dział nr 6	Rynek pracy
Temat nr 6.2.	Motywy aktywności zawodowej i gospodarczej człowieka – 1 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	

Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
6. Rynek pracy. Uczeń: 2) wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka.	
Treści nauczania	
1. Motywy aktywności zawodowej człowieka. 2. Potrzeby jako źródło aktywności człowieka.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Zna pojęcia: motywów i potrzeb. 2. Wyróżnia typy motywów. 3. Wie, co to konflikt motywów. 4. Potrafi określić motywy w pracy zawodowej oraz działalności gospodarczej. 5. Rozumie pojęcie motywacji. 6. Definiuje pojęcie potrzeby. 7. Klasyfikuje potrzeby i podaje przykłady. 8. Klasyfikuje potrzeby zgodnie z hierarchią potrzeb Abrahama Masłowa.
Umiejętności	1. Potrafi ocenić motywy podejmowania aktywności zawodowej na konkretnych przykładach. 2. Analizuje czynniki kształtujące zadowolenie i niezadowolenie z pracy. 3. Wyznacza cel własnych działań.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Aktywna postawa zawodowa. 2. Świadomość postrzegania potrzeb jako źródeł aktywności zawodowych. 3. Ma świadomość ważności i zrozumienia aspektów motywów w działalności gospodarczej.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – ćwiczenia interaktywne, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputery podłączone do sieci Internet, • film wideo. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
1. Jan Wendt „Początki gospodarki rynkowej” (zasób: ćwiczenia interaktywne) – część prezentacji dotycząca potrzeb.	
Przedmiot/kategoria – Przedsiębiorczość	
1. YDP „Potrzeby” (zasób: filmy wideo/animacje) – pokaz animowanych ilustracji prezentujący potrzeby człowieka.	
2. YDP „Przyjemności według Epikura” (zasób: filmy wideo/animacje) – pokaz ilustracji przedstawiający podział przyjemności według doktryny Epikura.	
Przedmiot/kategoria – Podstawy ekonomii	
1. YPD „Piramida potrzeb Masłowa” (zasób: filmy wideo/animacje) – animowany pokaz ukazujący hierarchię potrzeb człowieka i kolejność ich zaspokajania.	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wyjaśnij powiedzenie, że „człowiek jest niewolnikiem potrzeb”.	

Dział nr 6	Rynek pracy
Temat nr 6.3.	Poszukiwanie pracy – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne I. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 5) zna korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie. III. Planowanie i kariera zawodowa. Uczeń (...) analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 6. Rynek pracy. Uczeń: 3) analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim; 4) wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje; 6) sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy.	
Treści nauczania	
1. Możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. 2. Proces rekrutacji i selekcji. 3. Dokumenty aplikacyjne (CV, CV Europass, list motywacyjny).	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Wyjaśnia konieczność planowania swojej kariery zawodowej. 2. Wie, jak przebiega proces rekrutacji i selekcji w firmach. 3. Definiuje pojęcia: CV, CV Europass, list motywacyjny. 4. Wyjaśnia rolę CV i listu motywacyjnego. 5. Potrafi znaleźć typowe błędy występujące w dokumentach aplikacyjnych. 6. Wymienia elementy dobrze skonstruowanego ogłoszenia o pracę.
Umiejętności	1. Potrafi znaleźć portale internetowe zajmujące się pośrednictwem pracy na rynkach lokalnych, regionalnych, krajowym i europejskim). 2. Wyszukuje, analizuje i czyta ze zrozumieniem oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje. 3. Umie napisać plan własnego rozwoju zawodowego. 4. Potrafi napisać własne ogłoszenie o poszukiwaniu pracy (prasowe i internetowe) 5. Potrafi poprawnie napisać CV i list motywacyjny w odpowiedzi na konkretne ogłoszenie o pracę. 6. Potrafi wypełnić formularz Europass CV. 7. Potrafi modyfikować dokumenty aplikacyjne w zależności od stanowiska pracy i jej charakteru. 8. Potrafi korzystać z edytora tekstu do przygotowywania aplikacji zawodowej. 9. Potrafi korzystać z Internetu w celu wyszukiwania ogłoszeń o wolnych miejscach pracy oraz przesyłania aplikacji zawodowej pracodawcy pocztą elektroniczną.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Rozumie sens pracy, przyjmuje aktywną postawę w jej poszukiwaniu. 2. Rozumie konieczność ciągłego inwestowania w siebie. 3. Rozumie potrzebę ciągłego dokształcania się.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – wyszukiwanie portali z ogłoszeniami o pracę, wykład z prezentacją, praca indywidualna, ćwiczenia praktyczne	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> komputery podłączone do sieci Internet, przykładowe listy motywacyjne i CV, prezentacja multimedialna nt. Proces rekrutacji i selekcji w firmach. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Opisz, jakie działania należy podejmować, aby zwiększyć swoje szanse na rynku pracy.	

Dział nr 6	Rynek pracy
Temat nr 6.4.	Rozmowa kwalifikacyjna – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
6. Rynek pracy. Uczeń:	
7) przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej. 2. Przebieg rozmowy kwalifikacyjnej. 3. Osoby niepełnosprawne podczas rozmowy kwalifikacyjnej. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zna pojęcie rozmowy kwalifikacyjnej. 2. Wyjaśnia znaczenie rozmowy kwalifikacyjnej w procesie rekrutacji. 3. Wie, jak zadbać o wygląd zewnętrzny i jak ubrać się na rozmowę kwalifikacyjną. 4. Wie, jak należy zachować się w kontaktach z osobą niepełnosprawną.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi kontrolować zachowania niewerbalne podczas rozmowy kwalifikacyjnej. 2. Potrafi przewidywać pytania, które mogą pojawić się na rozmowie. 3. Potrafi pozyskiwać informacje o potencjalnym pracodawcy. 4. Umie dobrać odpowiedni ubiór na rozmowę. 5. Uczestniczy w symulacyjnej rozmowie kwalifikacyjnej, zarówno w roli pracodawcy, jak i pracownika. 6. Rozumie trudności dotyczące zatrudniania osób niepełnosprawnych.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ma świadomość zachowania się w sposób profesjonalny podczas rozmowy. 2. Wykazuje samokrytycyzm. 3. Ma świadomość własnych ograniczeń i możliwości. 4. Wykazuje inicjatywę i samodzielność w działaniach. 5. Jest życzliwy wobec osób niepełnosprawnych.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
drama, metoda problemowa, praca z tekstem, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik: Makiela Z., Rachwał T., <i>Podstawy przedsiębiorczości</i>, Nowa Era, Warszawa 2005 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości	
1. Piotr Krzyszczak „Zasady obowiązujące przy rozmowie kwalifikacyjnej z pracodawcą” (zasób: scenariusze lekcji).	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Stwórz „kodeks etyki”, który obowiązywałby podczas rozmowy kwalifikacyjnej.	

Dział nr 6	Rynek pracy
Temat nr 6.5.	Zatrudnianie pracowników – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń: 9) przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli (...) pracownika.	
6. Rynek pracy. Uczeń: 5) rozróżnia sposoby zatrudnienia pracownika i interpretuje podstawowe przepisy <i>Kodeksu pracy</i> , w tym obowiązki i uprawnienia pracownika i pracodawcy.	
Treści nauczania	
1. Formy zatrudnienia wynikające z <i>Kodeksu pracy</i> i <i>Kodeksu cywilnego</i> . 2. Wady i zalety form zatrudnienia. 3. Umowa o pracę. 4. Prawa i obowiązki pracodawcy i pracownika. 5. Zatrudnianie osób niepełnosprawnych.	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	1. Rozróżnia formy zatrudnienia ze względu na podstawę prawną. 2. Zna wady i zalety różnych form zatrudnienia. 3. Rozróżnia poszczególne typy umów o pracę. 4. Wymienia zalety i wady umów o pracę z punktu widzenia pracodawcy i pracownika. 5. Zna warunki, jakie powinna spełniać dobrze skonstruowana umowa o pracę. 6. Wymienia prawa i obowiązki pracownika (na podstawie kodeksu pracy). 7. Wymienia prawa i obowiązki pracodawcy (na podstawie kodeksu pracy). 8. Omawia sposoby rozwiązania umów o pracę, podaje przykłady sytuacji, w których pracodawca nie może rozwiązać umowy. 9. Wymienia warunki, jakie powinno spełniać prawidłowo napisane świadectwo pracy. 10. Podaje przykłady szczególnego traktowania osób niepełnosprawnych przez prawo pracy. 11. Zna zasady przygotowania miejsc pracy dla niepełnosprawnych. 12. Wymienia korzyści dla pracodawców wynikające z zatrudniania niepełnosprawnych.
Umiejętności	1. Interpretuje szczegółowe zapisy prawa pracy i prawa cywilnego. 2. Potrafi ocenić przydatność zapisów prawa przy konstruowaniu umów o pracę. 3. Formułuje opinie na temat różnych umów o pracę i korzyści wynikających z tych umów dla pracownika i pracodawcy. 4. Potrafi skonstruować umowę o pracę i napisać świadectwo pracy. 5. Umie posługiwać się <i>Kodeksem pracy</i> i <i>Kodeksem cywilnym</i> . 6. Potrafi podać drogę postępowania w przypadku roszczeń z tytułu nieprawidłowego rozwiązania umowy o pracę.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	1. Ma świadomość ważności i zrozumienia aspektów prawnych wynikających z prawa pracy i prawa cywilnego dotyczących zatrudniania oraz skutków prawnych tych zdarzeń. 2. Ma świadomość postępowania w przypadku nieprzestrzegania prawa, w przypadku roszczeń z tytułu nieprawidłowego rozwiązania umowy o pracę, w przypadku zatrudniania kobiet i pracowników młodocianych. 3. Wykazuje chęć należytego wypełniania obowiązków pracownika lub pracodawcy. 4. Postrzega ograniczenia osób niepełnosprawnych w dostępie do rynku pracy. 5. Jest tolerancyjny w stosunku do osób niepełnosprawnych. 6. Zamierza przygotować w swojej przyszłej firmie miejsce pracy dla osoby niepełnosprawnej.
Procedury osiągnięcia celów (metody nauczania)	
dyskusja, praca indywidualna – pisanie umów o pracę i świadectw pracy, pogadanka, praca z tekstem	
Środki dydaktyczne	

- *Kodeks pracy,*
- *Kodeks cywilny,*
- przykłady umów o pracę,
- przykłady świadectw pracy,
- podręcznik: Makiela Z., Rachwał T., *Podstawy przedsiębiorczości*, Nowa Era, Warszawa 2005.

Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl

Przedmiot/kategoria – Podstawy przedsiębiorczości

1. Piotr Krzyszczuk „Prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy” (zasób: scenariusz).

Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów

1) Napisz referencje pracownikowi.

2) Wymień warunki, które musi spełnić pracodawca, by uzyskać status zakładu pracy chronionej.

Dział nr 6	Rynek pracy
Temat nr 6.6.	Wynagrodzenia – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	
6. Rynek pracy. Uczeń:	
8) charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto; wypełnia deklarację podatkową PIT, opierając się na przykładowych danych.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Formy wynagradzania pracowników. 2. Obliczanie wynagrodzeń. 3. Sporządzanie deklaracji podatkowej PIT 37. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wymienia funkcje płacy oraz formy wynagradzania. 2. Wymienia i definiuje różne formy wynagradzania. 3. Rozróżnia pojęcia : płaca brutto, dochód, składki na ubezpieczenia społeczne, składki na ubezpieczenia zdrowotne, zaliczka na podatek dochodowy, podatek należny, koszty uzyskania przychodów. 4. Zna stawki podatku dochodowego od osób fizycznych.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrafi obliczyć wynagrodzenie brutto i netto oraz wysokość zobowiązania podatkowego do urzędu skarbowego. 2. Potrafi określić wysokość kosztów uzyskania przychodów w zależności od sytuacji danej osoby oraz wie, gdzie szukać informacji na ten temat. 3. Potrafi obliczyć podatek dochodowy od osób fizycznych. 4. Potrafi samodzielnie wypełnić roczne zeznanie podatkowe PIT 37, w razie potrzeby posługując się instrukcją wypełnienia. 5. Potrafi pozyskiwać informacje na temat rocznego zeznania podatkowego, szukając informacji w bazach danych (internetowych) urzędów skarbowych.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uznaje pracę za wartość, a nie tylko źródło dochodów. 2. Przyjmuje postawę szacunku dla rodziców (lub opiekunów), których praca jest źródłem dochodów rodziny. 3. Rozumie, że wysokość wynagrodzenia nie powinna być jedynym kryterium wyboru pracy. 4. Ma świadomość konsekwencji niewywiązywania się z obowiązków podatkowych. 5. Wykazuje inicjatywę i samodzielność w działaniach związanych z pozyskiwaniem informacji. 6. Przyjmuje postawę uczciwego podatnika, terminowo składa zeznanie podatkowe.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
praca z komputerem – przegląd strony internetowej urzędu skarbowego, ćwiczenia praktyczne, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • wypełnione druki PIT 11 (jako podstawa do sporządzenia deklaracji PIT 37), • druki PIT 37, • komputer podłączony do sieci Internet. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Wyjaśnij, co to jest wspólne opodatkowanie małżonków i jakie są z tego korzyści oraz na czym polega zjawisko podwójnego opodatkowania.	

Dział nr 6	Rynek pracy
Temat nr 6.7.	Mobbing w miejscu pracy – 2 godz.
Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) wynikające z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości	
Cele kształcenia – wymagania ogólne I. Komunikacja i podejmowanie decyzji. Uczeń (...) podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne. IV. Zasady etyczne. Uczeń wyjaśnia zasady etyczne (...) w relacjach pracownik – pracodawca. Treści nauczania – wymagania szczegółowe 6. Rynek pracy. Uczeń: 9) rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w roli pracodawcy i pracownika; wyjaśnia zjawisko mobbingu w miejscu pracy oraz przedstawia sposoby przeciwdziałania mu.	
Treści nauczania	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zjawisko mobbingu. 2. Rodzaje zachowań mobbingowych. 3. Obrona i sposoby przeciwdziałania mobbingowi. 4. Mobbing w przepisach prawa. 	
Efekty kształcenia (szczegółowe cele kształcenia)	
Wiedza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiuje pojęcia: mobbing, ofiara mobbingu, mobber. 2. Rozpoznaje zachowania mobbingowe. 3. Rozróżnia terminy: konflikt i mobbing. 4. Zna typologie technik mobbingu według Leymanna. 5. Zna przepisy prawne regulujące przeciwdziałanie mobbingowi.
Umiejętności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na konkretnym przypadku potrafi określić skutki dla mobbowanego pracownika oraz potrafi wskazać sposoby walki z mobbingiem. 2. Potrafi nakreślić portret psychologiczny „dręczyciela”. 3. Potrafi pozyskiwać informacje z aktów prawnych, w których są uregulowania dotyczące tematyki mobbingu. 4. Potrafi odróżnić zachowania etyczne od nieetycznych (w roli zarówno pracownika, jak i pracodawcy). 5. Nabywa umiejętności zachowania się w sytuacji prześladowania w miejscu pracy.
Kompetencje społeczne i psychologiczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ma świadomość występowania zjawisk patologicznych w kontaktach między ludźmi. 2. Prezentuje postawę solidarności wobec ofiar mobbingu. 3. Zamierza z szacunkiem odnosić się zarówno do przełożonych, jak i podwładnych. 4. Rozumie znaczenie zgodnego z prawem i profesjonalnego zarządzania ludźmi.
Procedury osiągniętych celów (metody nauczania)	
dyskusja, drama, wykład z prezentacją	
Środki dydaktyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • komputer z rzutnikiem multimedialnym, • karty z opisem sytuacji lobbingowych , • kodeksy cywilne, • prezentacja multimedialna na temat mobbingu. 	
Zasoby znajdujące się na portalu edukacyjnym SCHOLARIS www.scholaris.pl	
brak	
Rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów	
Jakie przedsięwzięcia można podjąć, by zminimalizować ryzyko wystąpienia mobbingu? Weź pod uwagę wszelkie zjawiska personalne w firmie, tzn. zatrudnianie pracowników, wynagradzanie, komunikację, rozmowę kwalifikacyjną.	

Literatura

Antoniuk J.R., Horsz, *Prawne podstawy przedsiębiorczości*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.

Baney J., *Komunikacja interpersonalna*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.

Begg D., Fisher S., Dornbush R., *Ekonomia*, t. I, II, III, PWE, Warszawa 2007.

Biernacka M., Kurba J., Smutek Z., *Podstawy przedsiębiorczości. Podręcznik*, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON, Gdynia 2010.

Binsztok A., *Kiedy kropla drąży skałę, czyli droga do mistrzostwa w komunikacji perswazyjnej*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2009.

Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Jedność Wydawnictwo, Kielce 2010.

Cieślik J., *Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własny biznes*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

Dearlove D., *Biznes w stylu Richarda Bransona. 10 tajemnic twórcy megamarki*, Regan Press, Gdańsk 2009.

Dochodzenie roszczeń w praktyce – Kompendium wiedzy europejskiego konsumenta, Europejskie Centrum Konsumenckie. Poradnik dostępny na stronie <http://ec.europa.eu>.

Doliński D., *Psychologiczne mechanizmy reklamy*, GWP, Gdańsk 2011.

Francik A., Targalski J., *Przedsiębiorczość i zarządzanie firmą. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2010.

Gąsiewski M., Modrzewski P., *Reklama w Google*, Poltext, Warszawa 2011

Goffee R., Jones G., *Dlaczego ktoś miałby Cię uważać za swojego przywódcę?*, Harvard Business School Pres, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2006.

Goszczyńska M. i inni, *Psychologiczne uwarunkowania zachowań ekonomicznych. Przedsiębiorczość – Pieniądze – Konsumpcja*, Difin Centrum Doradztwa i Informacji, Warszawa 2010.

Gregorczyk S., Romanowska M., *Przedsiębiorczość bez tajemnic. Podręcznik*, WSiP, Warszawa 2007.

- Grzegorzewska-Mischke E., Wyrzykowski W., *Przedsiębiorczość, przedsiębiorca, przedsiębiorstwo*, VM Group, Gdańsk 2009.
- Hogan K., *Psychologia perswazji. Strategie i techniki wywierania wpływu na ludzi*, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2005.
- Kirzner I., *Konkurencja i przedsiębiorczość*, Wydawnictwo Fijorr Publishing, Warszawa 2010.
- Król H., Ludwicyński A. i inni, *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Langdon K., *Rozmowa kwalifikacyjna*, Dom wydawniczy Rebis, Poznań 2007.
- Majewski B., Tomaszewski A., *ABC Przedsiębiorczości. Poradnik dla nauczyciela liceum i technikum*, WSiP, Warszawa 2009.
- Makiela Z., Rachwał T., *Podstawy przedsiębiorczości. Podręcznik*, Nowa Era, Warszawa 2003.
- Meller R.B. i inni, *Przedsiębiorczość*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
- Mierzejewska-Majcherek J., *Przedsiębiorczość na co dzień. Poradnik metodyczny dla nauczyciela podstaw przedsiębiorczości w zasadniczej szkole zawodowej*, Wydawnictwo REA, Warszawa 2006.
- Mikina A., Sienna M., *Przedsiębiorczość – klucz do sukcesu*, Wydawnictwo REA, Warszawa 2006.
- Milewski R., *Elementarne zagadnienia ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Milewski R., Kwiatkowski E., *Podstawy ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Moczyłowska J., Pacewicz J., *Przedsiębiorczość*, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, Rzeszów 2009.
- Morreale S., *Komunikacja między ludźmi*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Nasiłowski M., *System rynkowy. Podstawy mikro- i makroekonomii*, Wydawnictwo Key Text, Warszawa 2006.
- Pacewicz A., Merta T., *Z ekonomią na ty. Podstawy przedsiębiorczości*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2007.
- Pawlak Z., *Biznesplan. Zastosowanie i przykłady*, Poltext, Warszawa 2008.
- Peters T.J., Waterman R.H. Jr, *W poszukiwaniu doskonałości w biznesie*, MT Biznes, Warszawa 2011.

Piecuch T, *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2010.

Steward J., *Mosty zamiast murów. Podręcznik komunikacji interpersonalnej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Svensson U., Lunden B., *Marketing dla małych i średnich przedsiębiorstw*, BL Info Polska, Gdańsk 2011.

Śniegocka A., *Rozmowa kwalifikacyjna. O czym nie wiedzą kandydaci do pracy, czyli sekrety rekrutujących*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2009.

Tymiński M., Koryś P., *Oblicze korupcji. Zjawisko, skutki i metody przeciwdziałania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2006.

Ustawa z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U z 2007r., nr 155, poz.1095, ostatnia zmiana 13 maj 2011r., Dz.U. nr 131, poz.764)

Wielka encyklopedia Małego Przedsiębiorcy, cz.2, Jak to zrobić... Pomysł na biznesplan, Grupa Wydawnicza INFOR S.A., 2007r. – bezpłatny dodatek do „Gazety Prawnej”.

Źródła internetowe

<http://www.asmet.com.pl>
<http://biznesmeni.pl>
<http://www.ceidg.gov.pl>
<http://ec.europa.eu>
<http://www.etykabiznesu.pl>
<http://eu-go.gov.pl>
<http://www.federajakonsumentow.org.pl>
<http://www.firma.gov.pl>
<http://www.konsument.gov.pl>
<http://kuzniasukcesu.net>
<http://www.mlodyprzedsiębiorca.pl>
<http://www.parp.gov.pl>
<http://www.scholaris.pl>
<http://www.zus.pl>

Szkolenia multimedialne na płytach CD

Asertywność, Negocjacje, Komunikacja i perswazja, Grupa wydawnicza INFOR SA, Smart Education, Warszawa 2007.